

Курсова Робота

на тему:

Первинний облік наявності і руху продукції сільськогосподарського виробництва
галузі тваринництва

курсу, групи:

Виконав: студент ____

Керівник

ЗМІСТ:

Розділ 1 Основи обліку продукції сільськогосподарського виробництва

Розділ 1.1 Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва

Розділ 2- ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Розділ 3 - Оборотні фонди та оборотні кошти підприємства

Розділ 4 - Економічний зміст матеріальних оборотних активів, їх класифікація і завдання обліку

Розділ 5- Облік продукції тваринництва

Розділ 5.1- облік продуктів тваринництва в Україні

Розділ 6 Облік продуктів тваринництва засобами ПЗ

Розділ 7 Бухгалтерський облік витрат і виходу продукції тваринництва

Розділ 8 Схематичне зображення Первинний облік наявності і руху продукції сільськогосподарського виробництва галузі тваринництва

Розділ 9. Використана ЛІТЕРАТУРА та джерела пошуку інформації для курсової роботи

Розділ 10 підсумки

Розділ 1. Основи обліку продукції сільськогосподарського виробництва

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової і статистичної звітності на кожному підприємстві здійснюється на підставі нормативно-правових документів, що розробляються органами, на які покладено обов'язки регулювання у країні питань обліку і звітності. Це дає змогу вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність за єдиними принципами й формою і таким чином забезпечувати порівнянність облікової інформації. Однак це не означає, що підприємство, виходячи з конкретних умов господарювання, не може вибирати найбільш прийнятні для нього форми ведення обліку.

Термін "облікова політика", визначений Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", означає сукупність принципів, методів і процедур, що використовується підприємством для складання та подання фінансової звітності. Однак облікова політика визначає також способи організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, з урахуванням конкретних умов його діяльності.

Облікову політику можна розглядати, з одного боку, як сукупність прийомів і методів, за допомогою яких здійснюється керівництво бухгалтерським обліком в Україні в особі уповноважених на те законодавчих та виконавчих органів влади, з іншого -- як сукупність конкретних методів і способів організації та форм бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил і особливостей господарської діяльності.

Облікова політика на рівні країни має враховувати такі обставини: рівень розвитку ринкової економіки та ступінь демократизації суспільства, поширення процесу інтеграції економіки України у світовий економічний простір та вимоги міжнародних інституцій щодо стандартизації та гармонізації обліку. З цією метою держава розробляє й приймає законодавчі акти та інші нормативні документи, що регулюють питання бухгалтерського та статистичного обліку і звітності. Прикладом може бути чинний Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні".

Облікова політика підприємства має враховувати такі важливі фактори: форму власності та організаційно-правову структуру підприємства; вид економічної діяльності, що зумовлює особливості та умови облікової роботи; параметри підприємства за обсягами діяльності, номенклатури продукції, чисельності працюючих тощо; відносини з податковою системою, наявність пільг та умови їх отримання; умови забезпечення підприємства ресурсами та умови реалізації готової продукції; матеріально-технічне забезпечення обліково-аналітичної роботи підприємства та рівень забезпеченості

кваліфікованими обліковими працівниками; умови організації та стимулювання праці, відповідальності тощо.

Облікову політику підприємство визначає самостійно в особі його керівника та головного бухгалтера відповідним наказом чи розпорядженням з обов'язковим розкриттям в окремих розділах методичних принципів побудови бухгалтерського обліку, техніки його ведення та складання фінансової і статистичної звітності, організації роботи бухгалтерської служби. Чинне законодавство надає широкі права стосовно формування облікової політики.

ТОВ СОП «Щаслива» є товариство з обмеженою відповідальністю, яке було засновано у 2000 році з чисельністю працюючих, 130 чоловіків. Знаходиться в с. Щасливе, Липовецького району, основним видом діяльності є сільське господарство. Засновниками є директор Науменко М. Ю. та частка з пайовиками.

Кліматичні умови мають помірно - континентальний характер. Середня кількість опадів становлять 44,9 мм. За рельєфом господарство являє собою слабо водянисту рівнину. Ґрунти в господарстві в основному чорноземи глибокі і мало гумусні. Господарство працює на умовах оренди земельних та майнових паїв і являється платником ФСП. Основною галуззю є рослинництво, але підприємство також займається тваринництвом. Підприємство керується законодавством і наказом про облікову політику (додаток 1).

Колектив молодий, дружний старається збільшувати виробництво щоб підприємство було прибутковим.

В майбутньому підприємство планує ще розширити свою діяльність, сприяючи створення нових робочих місць.

Формуючи облікову політику, необхідно керуватися основними принципами бухгалтерського обліку та фінансової звітності: обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історичної (фактичної) собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності.

Принцип послідовності безпосередньо стосується облікової політики підприємства. Обрана облікова політика застосовується підприємством із року в рік. У будь-якому разі вона має залишатися незмінною принаймні протягом календарного року (з 1 січня по 31 грудня). А також наказом про облікову політику (додаток 2)

Зміна облікової політики можлива у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, у зв'язку зі змінами в законодавстві, розробкою та застосуванням нових методів ведення обліку або суттєвими змінами в умовах роботи чи у структурі підприємства. Якщо такі зміни відбулися, то про це ґрунтовно повідомляється у пояснювальній записці до річної звітності. Розробка та прийняття облікової політики кожним підприємством сприяє поліпшенню бухгалтерського обліку і звітності, що в кінцевому підсумку забезпечує ефективність прийнятих рішень і діяльності підприємства [5, 256].

Отже, облікова політика є важливим інструментом організації бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Вдало, попередньо глибоко проаналізована комбінація можливих варіантів облікової політики дає змогу підприємству ефективно здійснювати господарську діяльність. А як саме підприємство здійснює свою діяльність ми можемо побачити на прикладі таблиць, які характеризують господарство.

Процес виробництва у сільському господарстві передбачає значне використання земельних угідь, так як вони являються основним засобом виробництва. Раціональне використання землі здійснюється на основі чинного законодавства, зокрема, земельний фонд господарства використовується відповідно до земельного кодексу України.

Розглянемо наявність і структуру земельних угідь підприємства у таблиці 2.1

Таблиця 2. 1

Склад та структура земельних угідь по підприємству

ТОВ СОП «Щасливе»

Розглянемо наявність і структуру земельних угідь підприємства у таблиці 2.1

Таблиця 2. 1

Склад та структура земельних угідь по підприємству

ТОВ СОП «Щасливе»

Види угідь	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення , +,- 2008 до 2007

га	%	га	%	га	%	га	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Загальна земельна площа	2027	100	2026	100	2031	100	5	-
В т. ч. с/г угіддя	2022	99,85	2026	100	2031	100	5	-
З них рілля	2022	99,85	2026	100	2031	100	5	-
Площа лісу	3	0,15	-	-	-	-	-	-

Проаналізувавши структуру земельних угідь по підприємству ТОВ СОП «Щасливе» ми бачимо, що загальна земельна площа у 2008 році становила 2031 га. А у 2007 році - 2026 га. Порівнявши їх, ми бачимо, що у 2008 році, загальна земельна площа збільшилася на 5 га. Вся ця площа становить с/г угіддя і рілля. Отже, я хотіла б внести такі пропозиції: покращувати систему заходів щодо підвищення родючості земель; охороняти ґрунти від різних руйнівних процесів; впроваджувати інтенсивні технології.

Спеціалізацію підприємства можемо визначити на основі розрахунку структури товарної продукції, яку відобразимо в таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Структура товарної продукції по підприємству

ТОВ СОП «Щасливе»

Види продукції, галузі	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення , +,-
------------------------	---------	---------	---------	------------------

				2008 до 2007				
тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Пшениця	942, 1	33,2 7	1411, 6	72,28	1512, 7	73,5 1	101, 1	1,2 3
Продовже ння табл. 2.2								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Гречка	289	10,2 0	58,8	3,02	57,9	2,81	-0,9	- 0,2 1
Кукурудза	108 5	38,3 1	193,5	9,91	197,6	9,60	4,1	- 0,3 1
Ячмінь	444, 6	15,7 0	232,8	11,92	234,7	11,4 1	1,9	- 0,5 1
ВРХ	58,1	2,05	53,4	2,73	52,5	2,55	-0,9	- 0,1 8

Свині	13,2	0,47	2,8	0,14	2,5	0,12	-0,3	- 0,0 2
Всього по підприємству	283 2	100	1952, 9	100	2057, 9	100	105	-

Проаналізувавши структуру товарної продукції по підприємству ТОВ СОП «Щасливе» ми бачимо, що по пшениці у 2008 році більше на 101.1тис. грн. і на 1.23% ніж у 2007 році; по гречці у 2008 році менше на 0.9 тис. грн. і на 0.21% ніж у 2007 році. А товарна продукція по галузях тваринництва зменшилась що є негативним для підприємства. Тому потрібно удосконалювати с/г діяльність підприємства.

Виробничий процес у сільському господарстві потребує залучення і використання основних засобів - транспортних засобів, машин, обладнання та ін. Аналіз структури основних засобів розглянемо на основі представленої таблиці 2.3

Таблица 2.3

Склад та структура основних засобів по підприємству

ТОВ СОП «Щасливе»

Види основних засобів	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення , +,- 2008 до 2007			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Споруди	3023,3	35,42	157	5,83	233,6	6,20	-76,6	0,37
Машини та обладнання	1855,7	21,74	1429,2	53,12	2241,2	59,56	812	6,44
Транспортні засоби	642,0	7,52	196,3	7,29	246,3	6,54	50	-0,75
Робоча продуктивна худоба	1226,5	14,37	705,8	26,23	839,4	22,30	-133,6	-3,93
Інші основні засоби	2,2	0,02	172	6,39	172,0	4,57	0	-1,82
Малоцінні необоротні активи	1785,7	20,93	30,2	1,12	30,2	0,80	0	-0,92
Разом	8535,4	100	2690,5	100	3762,7	100	651,8	1,23

Розрахувавши структуру основних засобів аграрного підприємства можна дати оцінку, що структура споруд у 2008 році більша на 0,37% ніж у 2007 році; транспортних засобів у 2008 році менше на 0,75% ніж у 2007 році. Машин і обладнання у 2008 році більша на 6,44% ніж у 2007 році. Робочої продуктивної худоби у 2008 році менша на 3,93% ніж у 2007 році; інших основних засобів у 2008 році менша на 1,82% ніж у 2007 році. Малоцінних необоротних активів у 2008 році менша на 0,92% ніж у 2007 році. Загалом

можна сказати, що у 2007 році підприємство краще було забезпечене транспортними засобами, робочою продуктивною худобою і іншими основними засобами, а у 2008 році краще було забезпечене спорудами, машинами і обладнанням. Щоб підвищити рівень основних засобів потрібно збільшити обсяги виробництва продукції. Оцінити використання основних засобів можна на основі розрахунку показників забезпечення та ефективності використання. Для цього розглянемо таблицю 2.4

Таблиця 2.4

Забезпеченість основними виробничими фондами та ефективність їх використання по підприємству ТОВ СОП «Щасливе»

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення , 2008 до 2007	
+, -	%				
1	2	3	4	5	6
Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн.	998,15	539,75	369,5	-170,25	68,45
Вартість валової продукції, тис. грн.	2526,7	3215,8	5476,9	2261,1	170,31
Площа с/г угідь, га	2022	2026	2031	5	100,21
Середньорічна чисельність працівників, чол.	97	96	94	-2	97,91

Фондозабезпеченість, тис. грн.	49,36	26,64	18,19	-8,45	68,28
Фондоозброєність, тис. грн.	10,29	5,62	3,93	-1,69	69,93
Фондовіддача, грн.	2,53	5,95	14,8	8,85	248,74
Фондомісткість, грн.	0,39	0,16	0,06	-0,1	37,5

Проаналізувавши забезпеченість основними виробничими фондами по підприємству ТОВ СОП «Щасливе», ми бачимо, що фондозабезпеченість у 2008 році менша на 8,45 тис. грн., ніж у 2007. А фондоозброєність у 2008 р. зменшилась на 1,69 тис. грн., ніж у 2007.

Фондовіддача у 2008 році збільшилась на 8,85 тис. грн. ніж у 2007 році. Фондомісткість у 2008 році зменшилась на 0,1 тис. грн. ніж у 2007 році. Тому потрібно ефективніше використовувати основні виробничі фонди на підприємстві і вдосконалювати їх видовий склад.

Для підвищення ефективності використання основних засобів необхідно за наявних фондів збільшувати виробництво продукції, шляхом використання прогресивних технологій, виробництва продукції на основі високоврожайних сортів рослин та високопродуктивних порід тварин.

Невід'ємним елементом будь - якого процесу виробництва є робоча сила. Здатністю працювати володіють люди, які в господарстві є трудовими ресурсами. Їх ефективність можна оцінити на основі показників продуктивності праці.

Розглянемо продуктивність праці по нашому підприємстві використовуючи дані таблиці 2.5

Таблиця 2.5

Продуктивність праці по підприємству ТОВ СОП «Щасливе»

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення , 2008 2007 до	
+, -	%				
1	2	3	4	5	6
Вартість валової продукції, тис. грн.	2526,7	3215,8	5476,9	2261,1	170,31
В т. ч. по рослинництву	1883,5	424,3	1163,8	739,5	274,29
по тваринництву	643,2	2791,5	43131	1521,6	154,51
Чисельність працівників, чол.	97	96	94	2	97,91
по рослинництву	37	35	33	-2	94,28
по тваринництву	60	61	61	0	100
Затрати праці, тис. люд. - год.					
зерна.	27	26	25	-1	96,15
цукрових буряків	25	24	-	24	-
молока	45	43	42	1	97,67

приросту ВРХ	38/	35	37	2	105,71
приросту свиней	22	21	19	-2	90,47
Обсяг валового виробництва ц.					
зерна.	708,6	18384	37922	19538	206,27
цукрових буряків	10915	12042	-	-12042	-
молока	4050	3360	3001	-359	89,31
приросту ВРХ	507	370	421	51	113,788
приросту свиней	119	116	104	-12	89,65
Вартість валової продукції на одного працівника, тис. грн	26,04	33,49	58,26	24,76	17,3
по рослинництву	50,90	12,12	35,26	23,14	29,0
по тваринництву	10,72	45,76	70,70	24,94	15,4
Затрати праці на 1 ц. люд. - год.					
зерна	38,10	1,41	0,65	-0,76	46,09
цукрових буряків	2,29	1,99	-	-1,99	-

молока	11,11	12,79	13,10	0,31	102,42
приросту ВРХ	74,95	94,60	87,88	-6,72	92,89
приросту свиней	184,87	181,03	182,70	1,67	100,92

Розрахувавши показники продуктивності праці ми побачили що вартість валової продукції у 2008 році на одного працівника у 2008 році збільшилась на 24767 тис. грн. ніж у 2007 році; по рослинництву у 2008 році збільшилась на 23144 тис. грн. ніж у 2007 році; по тваринництву у 2008 році збільшилась на 24944 тис. грн. ніж у 2007 році; затрати праці на 1 ц люд. - год. зерна у 2008 році зменшились на 0,76 люд. - год. ніж у 2007 році;

Цукрових буряків у 2008 році не вирощували; по молоці у 2008 році збільшились на 0,31 люд. - год. ніж у 2007 році; по приросту ВРХ у 2008 році зменшились на 6,72 люд. - год. ніж у 2007 році; по приросту свиней у 2008 році збільшились на 1,67 люд. - год. ніж у 2007 році.

Отже підприємство повинно рівномірно розподілити затрати праці на обсяги виробництва.

Щоб підвищити продуктивність праці потрібно поліпшити умови праці, чим вища, культура виробництва і сприятливі умови праці, тим вищий рівень її продуктивності, дотримуватись трудової дисципліни, проведення комплексної механізації і автоматизації виробничих підрозділів.

На сьогодні розширене відтворення вичерпало екстенсивний шлях розвитку і виробництво базується на використанні і застосування інтенсивних технологій.

Дослідимо ефективність процесу інтенсифікації на досліджуваному підприємстві

на основі даних таблиці 2.6

Таблиця 2.6

Ефективність інтенсифікації по підприємству ТОВ СОП «Щасливе»

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення , 2008 до 2007	
+, -	%				
1	2	3	4	5	6
Площа с/г угідь, га	2022	2026	2031	5	100,25
Вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	998,15	539,75	369,5	-170,25	6,45
Вартість товарної продукції, тис. грн.	2832	1952,9	2057,9	105	105,37
Чисельність працівників, чол.	97	96	94	-2	97091
Прибуток, тис. грн.	-313,1	292,3	836,3	544	286,21
Припадає на 1 с/г угідь:					
вартості основних засобів, тис. грн.	493,64	266,41	181,93	-84,48	68,29
вартості товарної продукції, тис. грн.	400	964	101,3	49	105,0
Вартість товарної продукції					

на 1 грн. вартості					
основних виробничих фондів, тис. грн..	352,45	276,38	179,55	96,83	64,96
на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	34,25	49,45	45,67	3,78	92,92
Сума прибутку на 1 га с/г угідь, тис. грн.	154,84	144,27	411,67	267,49	64,96

Провівши розрахунки по інтенсифікації підприємства можна сказати, що припадає на 1 с/г угідь вартості основних засобів у 2008 році менше на 84,48 тис. грн., ніж у 2007 році; вартості товарної продукції припадає більше у 2008 1 середньорічного працівника у 2008 році більша на 3,78 тис. грн. ніж у 2007 році на 1 грн. вартості основних виробничих фондів у 2008 році більша на 96,83 тис. грн., ніж у 2007 році; сума прибутку у 2008 році збільшилась на 267,49 тис. грн., ніж у 2007 році.

Таблиця 2.7

Аналіз фінансових результатів діяльності по підприємству ТОВ СОП «Щасливе»

№ п/п	Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення , 2008 до 2007
1	2	3	4	5	6
1.	Виручка (дохід від реалізації)	2613,1	3408,0	5295	1887

2.	Податок на додану вартість	387,3	518,9	729	210,1
3.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2310,4	2593,8	4566	1972,2
4.	Валовий дохід, збиток	-84,6	295,3	1027	731,7
5.	Інші операційні доходи	85,6	155,7	204	48,3
6.	Адміністративні витрати	141,5	139,7	205	65,3
7.	Інші операційні витрати	48,7	31,4	-	31,4
8.	Фінансові результати від операційної діяльності: • - прибуток; • - збиток.	-206,0	+271,8	+1075	803,2
9.	Доходи від позареалізаційних операцій	263,9	405,0	316	-89
10.	Витрати від позареалізаційних операцій	21,5	105,0	17	-88
11.	Фінансові результати від звичайної діяльності: • - прибуток;	+36,4	+666,3	+1382	715,7

	• - збиток.				
12.	Надзвичайні доходи	-	-	-	-
13.	Надзвичайні витрати	26,1	124,0	-	124,0
14.	Податок на прибуток	-	-	-	-
15.	Чистий: • - прибуток; • - збиток.	+10,3	+542,3	+1382	839,7

Зробивши аналіз фінансових результатів діяльності по підприємству ТОВ СОП «Щасливе», ми бачимо, що виручка від реалізації у 2008 році на 1887 тис. грн. збільшилася, ніж у 2007 році. Фінансовий результат від операційної діяльності у 2008 році збільшився на 803,2 тис. грн. ніж у 2007 році. Фінансовий результат від звичайної діяльності у 2008 році збільшився на 715,7 тис. грн. ніж у 2007 році А чистий прибуток зріс у 2008 р. на 839,7 тис. грн., ніж у 2007, що є позитивним для діяльності підприємства. Загалом показники непогано як для малого підприємства.

Розділ 1.1 Методологічні положення

з організації державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва

Метою розроблення Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва (далі – Методологічні положення) є визначення порядку організації та методології проведення, розробки і поширення його результатів. Також вони вміщують порядок та принципи формування сукупності звітних одиниць, які займаються виробництвом тваринницької продукції та/або виробництвом кормів рослинного походження і охоплюються державним статистичним спостереженням з цього питання.

Методологічні положення складаються з передмови, чотирьох розділів, додатків та переліку використаної літератури. Вони містять опис термінів і основних характеристик державного статистичного спостереження, загальних принципів, критеріїв та схем організації робіт із формування сукупностей звітних одиниць, які здійснюють виробництво тваринницької продукції та/або заготівлю кормів.

Методологічні положення призначені для використання працівниками органів державної статистики всіх рівнів, міністерствами, іншими органами виконавчої влади, а також можуть бути корисні для фахівців наукових організацій та установ, що проводять дослідження у галузі тваринництва, інших зацікавлених користувачів.

I. Загальні положення

Ці Методологічні положення визначають:

- поняття та критерії підприємства, яке займається виробництвом тваринницької продукції;
- порядок організації, методологію проведення державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва;
- порядок розробки вищезазначеного державного статистичного спостереження і поширення його результатів;
- принципи формування сукупності звітних одиниць, які охоплюються державним статистичним спостереженням за формами № 24 (річна) і № 24–сг (місячна).

Методологічні положення ґрунтуються на нормах Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, Законів України "Про інформацію", "Про державну статистику", "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", постанов Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 № 924 "Про затвердження Положення про Державний комітет статистики України", від 22.01.1996 № 118 ([у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22.06.2005 № 499](#)) "Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України", наказу Держкомстату, Мінагрополітики і Держкомзему від 26 квітня 2000 року № 127/53/48 "Про удосконалення системи статистичного обліку в сільському господарстві України" та наказів Держкомстату від 21.12.2009 № 481 "Про затвердження Положення про Реєстр статистичних одиниць та формування основ сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств" і від 29.12.2009 № 498 "Про затвердження структури плану статистичного спостереження та глосарія до нього".

II. Визначення термінів

Для цілей цих Методологічних положень терміни вживаються у тлумаченнях, визначених глосарієм до плану статистичного спостереження, Положенням про Реєстр статистичних одиниць та формування основ вибірки сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств, а також у значеннях:

Підприємство, яке займається виробництвом тваринницької продукції – підприємство (юридична особа, її відокремлений підрозділ), яке незалежно від підпорядкування, організаційно-правової форми господарювання, відповідає нижченаведеним критеріям:

- 1) основний вид діяльності за КВЕД відноситься до секції А, в т.ч. один із видів діяльності (основний і другорядний) відноситься до коду 01.2 цієї секції, незалежно від чисельності наявної худоби та птиці, кролів, бджолосімей, хутрових звірів;
- 2) основний вид діяльності за КВЕД не відноситься до секції А, але один із другорядних видів діяльності відноситься до коду 01.2 і утримує на початок року від 5 голів великої рогатої худоби, і свиней, або овець та кіз, або від 3 голів коней, або від 200 голів птиці, або від 20 голів кролів, або від 20 голів хутрових звірів, або від 5 бджолосімей. Якщо чисельність поголів'я тварин менше зазначеного, то підприємство не вважається підприємством, яке займається виробництвом тваринницької продукції;
- 3) займається виробництвом кормів рослинного походження.

Корми рослинного походження – фуражне зерно, кормові суміші, сіно, січне борошно і сінна різка, сінаж, силос усіх видів, коренеплоди, бульбоплоди, інші корми рослинного походження.

Розмір підприємства, яке займається виробництвом тваринницької продукції – статистичний критерій, який встановлюється на підставі наявності у підприємства чисельності поголів'я худоби та птиці за видами.

Підприємства, які на початок року утримували від 30 голів великої рогатої худоби та/або від 30 голів свиней, та/або від 30 голів овець та кіз, та/або від 10 голів коней, та/або від 2000 голів птиці всіх видів (незалежно від основного чи другорядного виду діяльності) визнають **великими та середніми** підприємствами, які займаються виробництвом тваринницької продукції. Підприємства, які згідно з чинним законодавством відносять до малих підприємств та/або чисельність поголів'я худоби та птиці в яких була менше вищевказаної (незалежно від основного чи другорядного виду діяльності), вважають **малими** підприємствами, які займаються виробництвом тваринницької продукції.

Господарства населення (домогосподарства) – сукупність осіб (або одна особа), які спільно проживають в одному житловому приміщенні (його частині), ведуть спільне господарство, мають спільні витрати на утримання житла, харчування тощо. Як категорія включають фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які займаються виробництвом тваринницької продукції.

Категорії господарств – сукупність господарюючих суб'єктів, об'єднаних у групи за певною ознакою. При проведенні державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва виділяють такі категорії

господарств: сільськогосподарські підприємства (включаючи фермерські господарства) та господарства населення (домогосподарства).

Основний вид економічної діяльності – вид економічної діяльності статистичної одиниці, на який припадає найбільший внесок у додану вартість. **Другорядний вид економічної діяльності** – будь-який інший (крім основного) вид економічної діяльності статистичної одиниці з виробництва товарів та надання послуг.

Юридична особа – організація, створена і зареєстрована у встановленому законодавством порядку.

Відокремлений підрозділ юридичної особи – філія, інший підрозділ юридичної особи, що знаходиться поза її місцезнаходженням та виробляє продукцію, виконує роботи або операції, надає послуги від імені юридичної особи, або представництво, що здійснює представництво і захист інтересів юридичної особи.

Ідентифікаційні показники – ідентифікаційний код суб'єкта відповідно до реєстрації юридичних та неюридичних осіб в ЄДРПОУ.

Класифікаційні показники – реквізити суб'єкта щодо його належності до певного виду економічної діяльності, території, організаційно-правової форми господарювання та інше згідно з чинними національними класифікаціями.

Рік звітний – календарний період, який розпочинається 1 січня і закінчується 31 грудня включно, в якому формуються сукупності звітних одиниць.

Рік минулий – календарний період, який розпочинається 1 січня і закінчується 31 грудня включно та який передує звітному року.

Визначення основних понять та порядок розрахунку основних показників зі статистики тваринництва наведено у Методиці проведення розрахунків основних показників обсягів виробництва продукції тваринництва в господарствах усіх категорій, затвердженій наказом Держкомстату від 05.08.2008 № 270 (далі – Методика [4]), і Методичних рекомендаціях щодо проведення розрахунків витрат кормів худобі та птиці у господарствах усіх категорій (наказ Держкомстату від 24.01.2008 № 18).

III. Методологічні та практичні етапи організації та проведення державного статистичного спостереження

3.1. Мета й основні характеристики державного статистичного спостереження

Метою проведення державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва є отримання статистичної інформації про чисельність поголів'я основних видів худоби та птиці, обсягів виробництва основних видів продукції тваринництва, продуктивність худоби та птиці, витрати кормів на годівлю худоби та птиці та на виробництво одиниці продукції тваринництва.

Основні принципи організації державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва базуються на єдиних методологічних підходах, які забезпечують співставну динаміку вищезазначеної інформації. У показниках цього державного статистичного спостереження враховано міжнародні вимоги до статистичної інформації щодо чисельності поголів'я худоби та птиці, обсягів виробництва окремих видів продукції тваринництва, зокрема постанов Раді (ЄС) № 1165/2008 щодо статистики поголів'я худоби та виробництва м'яса, № 617/2008 щодо статистики виробництва яєць та інкубації птиці, № 96/16/ЄС щодо статистики молока та молочних продуктів.

Результатом проведення державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва є первинна й узагальнена інформація, яка використовується для визначення рівня й динаміки чисельності поголів'я основних видів худоби та птиці, обсягів виробництва продукції тваринництва; індексу виробництва продукції тваринництва та сільськогосподарської продукції в цілому; розрахунку фондів споживання основних видів продукції тваринництва та рівня їх споживання однією особою; проведення групувань сільськогосподарських підприємств за окремими показниками, що характеризують стан тваринництва.

Державне статистичне спостереження щодо стану тваринництва має **такі основні характеристики**:

- **Вид державного статистичного спостереження:**
 - за ступенем охоплення одиниць: комбіноване (суцільне / несучільне основного масиву);
 - за часом реєстрації даних: поточне.
- **Організаційна форма державного статистичного спостереження:**
 - статистична звітність.
- **Спосіб проведення державного статистичного спостереження:**
 - документальний облік.
- **Одиниця державного статистичного спостереження:**
 - місцева одиниця за видом економічної діяльності.
- **Респондент державного статистичного спостереження:**
 - юридична особа, її відокремлений підрозділ, які утримують худобу та птицю, займаються виробництвом продукції тваринництва та/або виробництвом кормів рослинного походження.
- **Органи, які здійснюють державне статистичне спостереження:**
 - Держкомстат, територіальні органи державної статистики.
- **Місце проведення державного статистичного спостереження:**
 - Автономна Республіка Крим, області, м. Київ та Севастополь.
- **Національні класифікації, що використовуються при проведенні державного статистичного спостереження:**
 - КВЕД – Класифікація видів економічної діяльності;
 - КОПФГ – Класифікація організаційно-правових форм господарювання;
 - КОАТУУ – Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України.

3.2. Інструментарій, програма, процедури організації та проведення, розробки та поширення результатів державного статистичного спостереження

3.2.1. Інструментарій і програма державного статистичного спостереження

Державне статистичне спостереження щодо стану тваринництва органи державної статистики здійснюють за формами № 24 (річна) "Стан тваринництва за 20__ р." і № 24-сг (місячна) "Стан тваринництва на "__ 20__ р." на основі інструкції щодо їх заповнення. Показники форм щодо виробництва продукції, обсягів заготівлі та витрат кормів респонденти заповнюють у цілому за рік (зростаючим підсумком із початку року); показники щодо наявності поголів'я тварин та кормів – станом на звітну дату.

Підставою для заповнення форм № 24 (річна) і № 24–ср (місячна) є первинні облікові документи та реєстри журнально-ордерних форм бухгалтерського обліку.

Державне статистичне спостереження за формою № 24 (річна) органи державної статистики проводять **на суцільній основі із річною періодичністю** і поширюють на **всі** підприємства, які займаються виробництвом тваринницької продукції. Якщо підприємство займалося тільки виробництвом кормів рослинного походження, воно заповнює лише розділ 7 "Баланс кормів".

Бланк державного статистичного спостереження за формою № 24 (річна) містить вісім розділів, в які включено такі показники:

- у розділі 1 "Виробництво продукції тваринництва" вміщено показники щодо виробництва продукції тваринництва за видами (реалізація (у живій вазі) на забій худоби та птиці, виробництво молока, яєць та вовни за видами, меду та воску, пуху), інкубації яєць та одержання молодняку птиці;
- розділ 2 "Вирощування худоби та птиці" характеризує живу масу приплоду, приросту від вирощування, відгодівлі та нагулу худоби; кількість кормоднів на вирощуванні, відгодівлі та нагулі; масу випавшого молодняку та птиці, обсяги вирощування худоби та птиці у живій масі за видами;
- у розділі 3 "Рух поголів'я худоби та птиці" наведено показники щодо наявності худоби та птиці на початок та кінець звітного року, розплоду та приплоду; купівлі, обміну та інших надходжень; продажу, передачі в обмін та іншого вибуття, падежу та загибелі худоби та птиці за видами;
- у розділах 4 "Чисельність худоби, птиці, кролів та бджіл на кінець звітного року" і 5 "Чисельність птиці на кінець звітного року" наведена інформація щодо наявності поголів'я худоби та птиці на кінець звітного року за статевовіковими групами;
- розділ 6 "Стан звірівництва" містить показники щодо продажу для племінних цілей, забиття на шкурки, наявності на кінець звітного року дорослих самок і самців та народження молодняку лисиць, песців, норок, нутрій та інших видів хутрових звірів;
- у розділі 7 "Баланс кормів" наведено інформацію щодо наявності кормів на початок та кінець звітного року, джерел їх надходження і витрат за видами кормів;
- розділ 8 "Ресурси і використання шкіряної і шубно-хутряної сировини" характеризує наявність шкур на початок звітного року, їх оприбуткування, продаж, передачу та використання, втрати та залишок шкур на кінець звітного року.

Державне статистичне спостереження за формою № 24–ср (місячна) органи державної статистики проводять як **несуцільне основного масиву із щомісячною** періодичністю, яке охоплює тільки **великі та середні** підприємства, які займаються виробництвом тваринницької продукції.

Бланк державного статистичного спостереження за формою № 24–ср (місячна) складається із п'яти розділів, показники яких характеризують:

- у розділі 1 "Виробництво продукції тваринництва": виробництво основних видів продукції тваринництва (реалізація (у живій вазі) на забій худоби та птиці за видами, виробництво молока, яєць та вовни), інкубацію яєць та одержання молодняку птиці;
- у розділі 2 "Вирощування худоби та птиці": живу масу приплоду, приросту від вирощування, відгодівлі та нагулу худоби; кількість кормоднів на вирощуванні, відгодівлі та нагулі; масу випавшого молодняку та птиці, обсяги вирощування худоби та птиці у живій масі за видами;
- у розділі 3 "Рух поголів'я худоби та птиці" (заповнюється станом на 1 січня, 1 квітня, 1 липня та 1 жовтня): купівлю, продаж, падіж і наявність основних видів худоби та птиці на звітну дату;
- у розділі 4 "Чисельність худоби та птиці на звітну дату": чисельність великої рогатої худоби м'ясного напрямку (у т. ч. корів м'ясного напрямку), овець, курей-несучок м'ясних порід; середнє поголів'я корів молочного стада та курей-несучок;
- у розділі 7 "Наявність кормів": наявність кормів за видами на звітну дату.

3.2.2. Процедури проведення та розробки державного статистичного спостереження, поширення його результатів

Форми № 24 (річна) і № 24–ср (місячна) складають юридичні особи (їх відокремлені підрозділи), які займаються виробництвом тваринницької продукції, і подають органу державної статистики за місцем здійснення своєї виробничої діяльності у терміни, визначені на бланках форм.

Якщо юридична особа має у своєму складі відокремлені підрозділи, які розташовані в різних адміністративно-територіальних одиницях, то відокремлені підрозділи подають форми відповідним органам державної статистики за місцем здійснення виробничої діяльності.

Подання форм № 24 (річна) і № 24–ср (місячна) органам державної статистики як електронних звітів респондент здійснює відповідно до затвердженого Держкомстатом порядку.

На всіх рівнях обробки після отримання форм № 24 (річна) і № 24–ср (місячна) у розрізі респондентів органи державної статистики здійснюють їх аналіз, введення у відповідний комплекс електронної обробки статистичної інформації, перевірку логічних і арифметичних контролів (як вхідного, так і вихідного масиву даних) та передають вивірену інформацію на вищий рівень розробки.

Враховуючи поточний характер інформації за формою № 24–ср (місячна), на державний рівень її показники надходять у зведеному по регіону вигляді (при передбаченій постановкою задачі можливості підняття на державний рівень бази звітів у розрізі респондентів).

На регіональному рівні органи державної статистики розраховувати поточні показники щодо стану тваринництва в малих сільськогосподарських підприємствах, поточні та річні показники по господарствах населення, які передають на державний рівень одночасно із інформацією за формами № 24 (річна) і № 24–ср (місячна) у рамках діючого комплексу електронної обробки статистичної інформації.

Проведення розрахунків за малими сільськогосподарськими підприємствами та господарствами населення органи державної статистики здійснюють відповідно до Методики [4], за показниками, що характеризують виробництво основних видів продукції тваринництва (реалізація худоби та птиці на забій (у живій вазі), виробництво молока, яєць і вовни всіх видів) і чисельність поголів'я за основними видами тварин. За всіма іншими показниками форм № 24 (річна) та № 24–ср (місячна) розповсюдження на генеральну сукупність органи державної статистики не проводять.

Результати державного статистичного спостереження за формами №№ 24 (річна) та 24–ср (місячна) органи державної статистики формують у розрізі:

– **на районному рівні:** зведена інформація за районом у цілому, за організаційно-правовими формами господарювання та база даних у розрізі підприємств;

– **на регіональному рівні:** зведена інформація за регіоном у цілому, за категоріями розробки, за організаційно-правовими формами господарювання, у розрізі районів та за підприємствами (місячна, річна – у вигляді групувань за окремими показниками);

– **на державному рівні:** зведена інформація по країні у цілому; за регіонами (Автономна Республіка Крим (включаючи м. Севастополь), області (м. Київ включається у Київську область); за організаційно-правовими формами господарювання; за підприємствами (річна; у вигляді групувань за окремими показниками); за категоріями розробки за локальним класифікатором:

<i>Категорії розробки та порядок їх формування</i>
Усі категорії господарств (01=02+12)
Сільськогосподарські підприємства – всього (02=03+04)
Державні сільськогосподарські підприємства (03)
Недержавні сільськогосподарські підприємства (04=05+06+07+08+09)
господарські товариства (05)
сільськогосподарські кооперативи (06)
приватні підприємства (07)
фермерські господарства (08)
інші недержавні сільськогосподарські підприємства (09)
Великі та середні сільськогосподарські підприємства (які складають оперативну звітність (10, із коду 02)
Малі сільськогосподарські підприємства (які не складають оперативну звітність (11, із коду 02)
Господарства населення (12=13+14)
домогосподарства у сільській місцевості (13)
домогосподарства у міських населених пунктах (14)

Загальну схему подання та розробки державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва наведено в **Додатку 1**.

За результатами розробки даних за формами № 24 (річна) та № 24–ср (місячна) на підставі первинних звітів підприємств у розрізі районів, регіонів органи державної статистики формують архів та часові ряди, які зберігають у терміни, передбачені постановкою задачі на програмне забезпечення цього державного статистичного спостереження.

При поширенні інформації користувачам органи державної статистики здійснюють контроль дотримання правил конфіденційності даних.

Основними статистичними публікаціями зі статистики тваринництва є:

- ü експрес-випуск "Стан сільського господарства";
- ü доповіді: "Про соціально-економічне становище України", "Сільське господарство України";
- ü статистичні бюлетені: "Стан тваринництва в Україні" (щомісячно), "Стан тваринництва в Україні" (попередні дані за рік), "Статистичний бюлетень № 1" (щомісячно);
- ü статистичні збірники: "Україна в цифрах у ____ році", "Україна ____", "Статистичний щорічник України", "Регіони України", "Тваринництво України", "Сільське господарство України";
- ü таблиці для веб-сайту Держкомстату та запитальників міжнародних статистичних організацій.

На запити користувачів органи державної статистики надають інформацію за формами № 24 (річна) і №24–ср (місячна) у паперовому вигляді, на магнітних, електронних носіях, засобами зв'язку (у т.ч. розміщення на веб-сайті), шляхом безпосереднього випускання у порядку та умовах, визначених Держкомстатом.

IV. Загальна схема й організація робіт із формування сукупності звітних одиниць державного статистичного спостереження

4.1. Формування сукупності звітних одиниць для проведення державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва у році, наступному за звітним, органи державної статистики здійснюють на центральному рівні щорічно. Джерелами інформації для формування сукупності звітних одиниць є:

- ü Реєстр "АГРО";
- ü Реєстр статистичних одиниць (PCO);
- ü перелік респондентів за формою № 24 (річна) станом на 1 січня звітного року;
- ü перелік респондентів за формою № 24–ср (місячна) станом на 1 жовтня звітного року.

Загальну схему формування сукупності звітних одиниць державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва наведено в **Додатку 2**.

4.2. У генеральну сукупність звітних одиниць державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва включаються об'єкти, які мають такі ідентифікаційні та класифікаційні ознаки:

№ п/п	Критерії формування генеральної сукупності	Класифікації	Ознака критеріїв формування
1.	Інституційний сектор економіки	KICE	S.11 "Нефінансові корпорації"

№ п/п	Критерії формування генеральної сукупності	Класифікації	Ознака критеріїв формування
2.	Тип статистичної одиниці	Довідник типів статистичних одиниць	місцева одиниця за видом економічної діяльності
3.	Організаційно-правова форма господарювання	КОПФГ	незалежно від організаційно-правової форми господарювання
4.	Вид економічної діяльності	КВЕД	основний або другорядний вид діяльності відноситься до групи 01.2 (секція А)
5.	Територіальні одиниці	КОАТУУ	відповідно до адміністративно-територіального устрою
6.	Ознака економічної діяльності	х	активне

Формування генеральної сукупності звітних одиниць відбувається за інформацією Реєстру "АГРО", при цьому за кожним об'єктом у вигляді таблиці відбираються такі реквізити:

1. Ідентифікаційний код ЄДРПОУ.
2. Код території за КОАТУУ.
3. Назва підприємства.
4. Адреса фактичного місця діяльності.
5. Код основного виду економічної діяльності за КВЕД.
6. Коди другорядних видів економічної діяльності за КВЕД.
7. Чисельність худоби та птиці (за основними видами) станом на 1 січня звітного року.

На підставі даних Реєстру статистичних одиниць (PCO) формується перелік місцевих одиниць, які займаються виробництвом тваринницької продукції.

Після відбору об'єктів за реєстрами "АГРО" і PCO органи державної статистики здійснюють співставлення та відповідне уточнення інформації із фактичними переліками підприємств за формами № 24 (річна) і № 24-сг (місячна) на вищевказані дати та формують сукупність звітних одиниць, які будуть безпосередньо охоплені державним статистичним спостереженням щодо стану тваринництва (з урахуванням визначення підприємства, що займається виробництвом тваринницької продукції).

Метою формування **сукупності звітних одиниць (основного масиву)** за формою № 24-сг (місячна) є визначення за спеціальними критеріями частини генеральної сукупності звітних одиниць, спостереження за якими дозволить отримати репрезентативну та надійну інформацію щодо досліджуваних характеристик генеральної сукупності. Сукупність звітних одиниць (основного масиву) за формою № 24-сг (місячна) встановлюється на базі визначеної сукупності звітних одиниць за формою № 24 (річна) і повністю відповідає її ідентифікаційним та класифікаційним ознакам, за винятком розміру підприємства (відбираються тільки великі та середні підприємства, що займаються виробництвом тваринницької продукції).

При формуванні сукупності звітних одиниць (основного масиву) за формою № 24-сг (місячна) по кожному регіону охоплення річних обсягів виробництва основних видів продукції тваринництва повинно становити не менше 80%. Якщо сформована сукупність звітних одиниць (основного масиву) не забезпечує встановленого обсягу охоплення, до неї підключаються окремі малі підприємства, що займаються виробництвом тваринницької продукції, з наявністю поголів'я від 20 голів великої рогатої худоби та/або від 20 голів свиней, та/або від 500 голів птиці. Для відбору малих підприємств їх ранжують за чисельністю поголів'я кожного з вищевказаних видів худоби.

Крім того, сформовану сукупність доповнюють респондентами (з використанням додаткових джерел, зокрема адміністративних), відбір яких доцільніше здійснити вручну згідно з локальними довідниками через неможливість та/або трудомісткість проведення такої роботи програмними засобами згідно з чинними класифікаціями. В першу чергу це стосується спеціалізованих підприємств, зокрема інкубаторних станцій, які не мають власного поголів'я, але повинні бути охоплені формою № 24-сг (місячна) станом на 1 квітня, 1 липня, 1 жовтня; підприємств, які є єдиними виробниками певного виду продукції в регіоні або мають суттєвий вплив на показники регіону.

Для забезпеченості достовірності показника наявності кормів на умовну голову великої худоби підприємства, які при відсутності поголів'я худоби та птиці займаються виробництвом кормів рослинного походження, включаються у сукупність звітних одиниць тільки за формою № 24 (річна).

У частині зміни ознаки звітності сукупність звітних одиниць (основного масиву) за формою № 24-сг (місячна) у наступному за звітним році може бути переглянута за даними щодо чисельності поголів'я худоби та птиці за формою № 24 (річна) за звітний рік.

Сукупність звітних одиниць державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва узгоджується із сукупностями за іншими державними статистичними спостереженнями, зокрема з питань реалізації сільськогосподарської продукції сільськогосподарськими підприємствами.

Сформовану сукупність звітних одиниць державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва розсилають територіальним органам державної статистики в електронному вигляді. Територіальні органи державної статистики опрацьовують отриману сукупність звітних одиниць, доповнюють її відсутніми реквізитами (адреси, поштові індекси тощо) та уточнену повертають на державний рівень у встановлені терміни.

Протягом року на підставі отриманої з адміністративних джерел або безпосередньо від підприємств інформації щодо припинення їхньої діяльності, утворення на їх базі нових підприємств тощо департамент статистики сільського господарства та навколишнього середовища Держкомстату приймає рішення щодо доцільності внесення змін до складу визначених сукупностей звітних одиниць.

При цьому при розгляді змін дотримуються такі підходи:

– у разі **реструктуризації** сільськогосподарського підприємства або передачі тварин, землі в оренду тощо всі ресурси, за якими проводили облік продукції до здійснення зазначених операцій, слід залишити у сукупності звітних одиниць (основного масиву) для державного статистичного спостереження за формою № 24-сг (місячна). Дані щодо обсягів виробництва продукції тваринництва у таких підприємствах (без розподілу виробництва продукції до реструктуризації) залишаються в базі даних протягом усього звітного року;

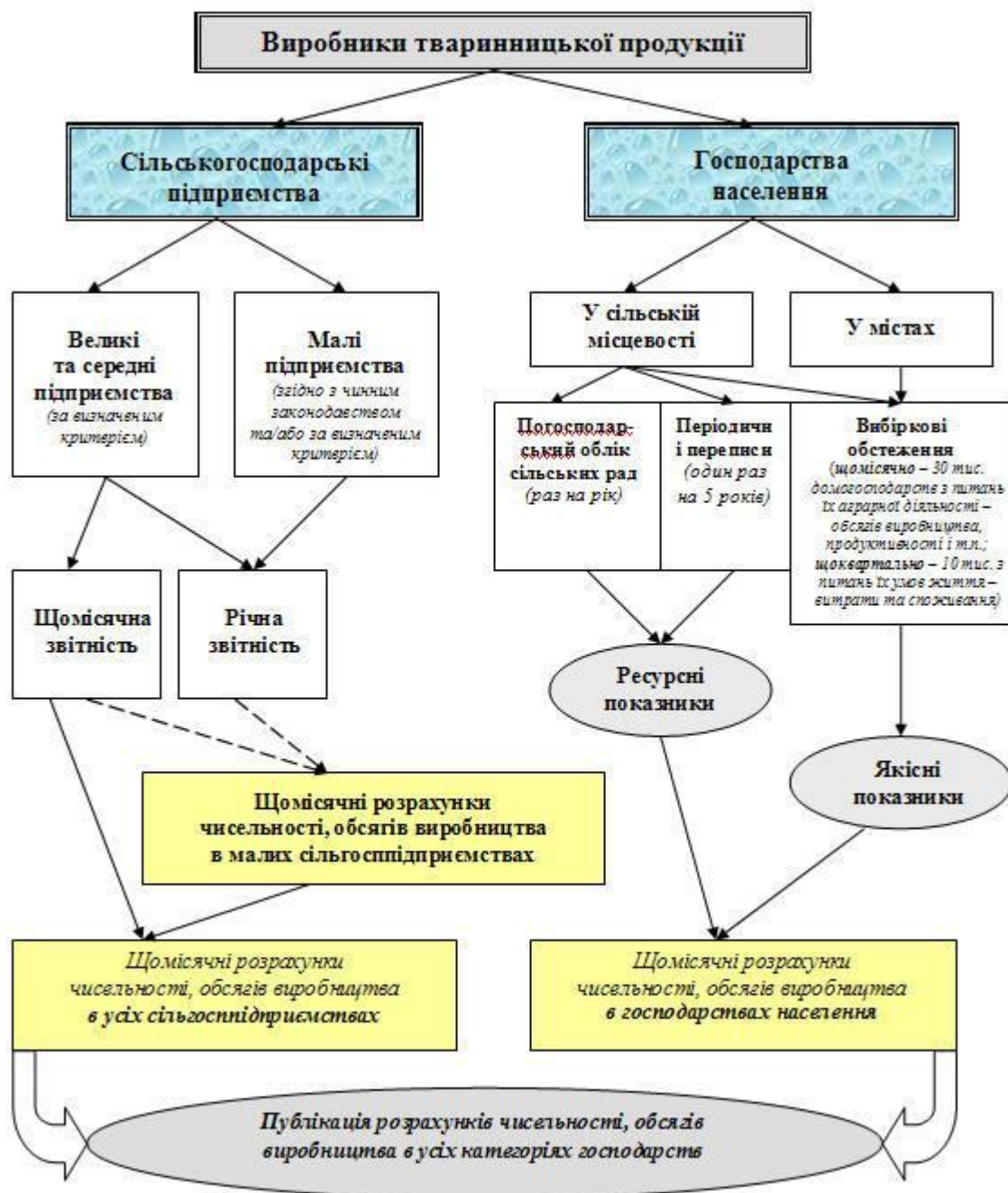
– **новостворені** підприємства, які утворилися у звітному році на базі звітних одиниць (основного масиву) шляхом їх **реорганізації** (поділу підприємства на декілька, виділу у нове, злиття підприємств в одне тощо), включаються до сукупності звітних одиниць за умови дозволу Держкомстату. Включення **інших новостворених сільськогосподарських** підприємств розглядається лише за умови, що результати їх діяльності мають суттєві обсяги для регіону;

– **ліквідовані** сільськогосподарські підприємства, підприємства-**банкрути**, а також підприємства, які припинили (тимчасово або повністю) свою діяльність із будь-яких інших причин, залишаються у сукупності звітних одиниць із відповідною відміткою, а обсяги виробленої ними продукції – у базі даних протягом усього звітного року.

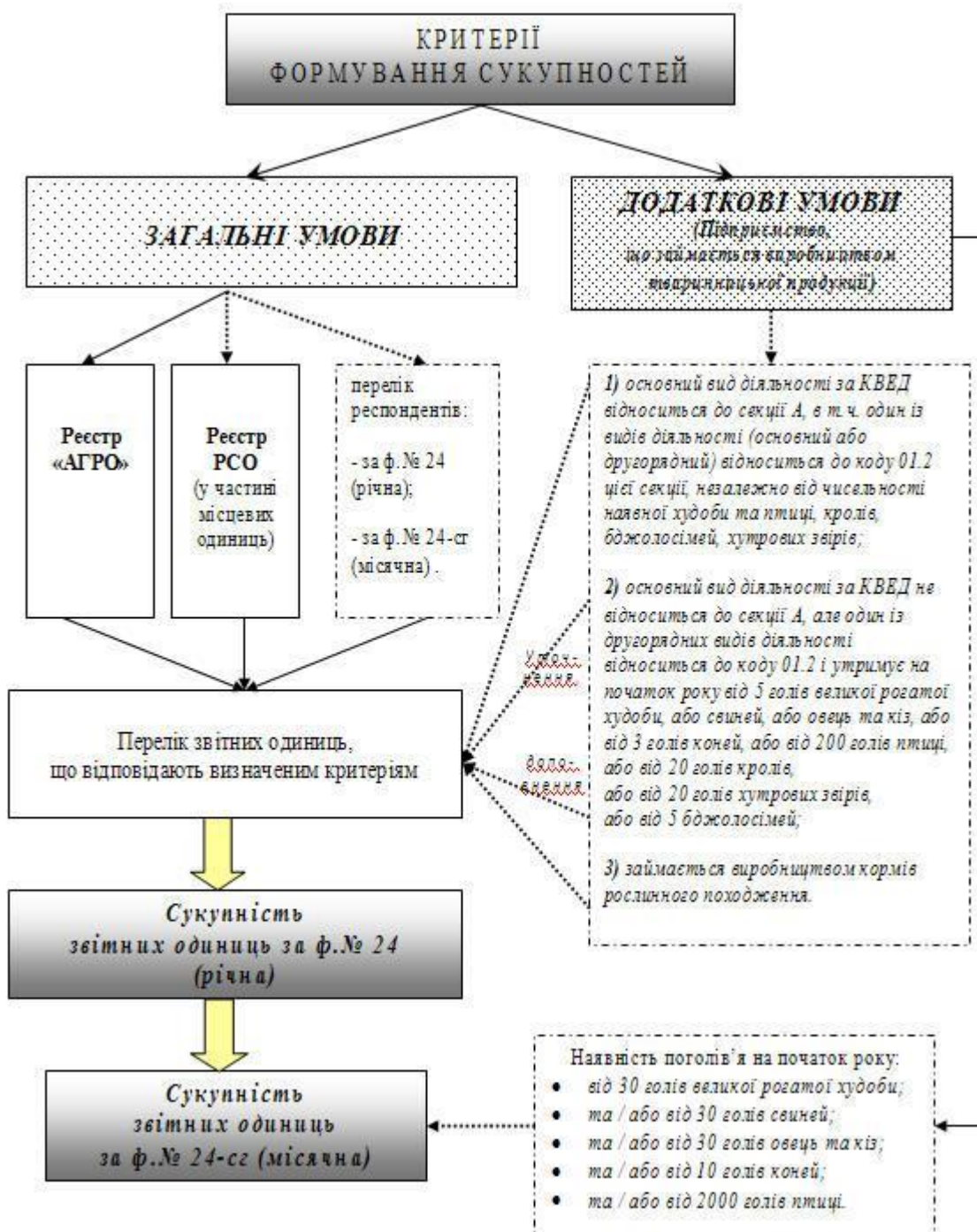
Департамент статистики сільського господарства та навоколишнього середовища

Додаток 1

Загальна схема подання та розробки державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва

Формування сукупності звітних одиниць державного статистичного спостереження щодо стану тваринництва

Література

1. Закон України "Про державну статистику" (зі змінами та доповненнями) від 2 жовтня 1992 року № 2657-XI.
2. Наказ Держкомстату, Мінагрополітики і Держкомзему від 26.04.2000 № 127/53/48 "Про удосконалення системи статистичного обліку в сільському господарстві України".
3. Положення про Реєстр статистичних одиниць та формування основ сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств, затверджене наказом Держкомстату від 21.12.2009 № 481.

4. Методика проведення розрахунків основних показників обсягів виробництва продукції тваринництва в господарствах усіх категорій, затверджена наказом Держкомстату від 05.08.2008 № 270.
5. Методичні рекомендації щодо проведення розрахунків витрат кормів худобі та птиці у господарствах усіх категорій, затверджені наказом Держкомстату від 24.01.2008 № 18.
6. Глосарій до плану статистичного спостереження, затверджений наказом Держкомстату від 29.12.2009 № 498.
7. Термінологічний словник/наук. керівник О. О. Васечко – 1-е видан., – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 140 с.
8. Збірник статистичних вимог. – Євростат, 2009.

Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

У зв'язку із специфікою діяльності сільськогосподарських підприємств розглядається облік руху готової продукції. Розкривається поняття готової продукції, надається огляд національних стандартів бухгалтерського обліку, які є методологічною основою для його здійснення.

Ключові слова: сільське господарство, бухгалтерський облік, продукція сільськогосподарського виробництва, документальне оформлення руху готової продукції, рослинництво, тваринництво.

Сьогодні сільськогосподарське виробництво і в цілому агропромисловий комплекс України перебувають у центрі суспільної уваги. Це пов'язано з низкою причин; однією з головних є висока доля у ВВП продукції сільського господарства та недосконалість реформ, проведених у галузі й доведення їх до логічного завершення. Досить гострою залишається тема обліку продукції сільськогосподарського виробництва в зв'язку з її особливостями. Перш за все сільськогосподарська продукція є продуктом природного процесу, що обумовлює наявність як основний, так і побічної продукції. Крім того, виробництво в сільському господарстві є сезонним. Також до особливостей більшості підприємств галузі можна віднести територіальну розпорошеність і неоднорідність. Всі ці особливості накладають відбиток на обліковий процес в сільськогосподарських підприємствах взагалі і на облік готової продукції зокрема.

Облік продукції сільськогосподарського виробництва є важким і трудомістким процесом. Однією з причин є те, що в кожному господарстві є великий перелік продукції, що виробляється, як основної, так і побічної. Рух готової продукції дуже неоднорідний.

Огійчук М.Ф. [1] розглядає готову продукцію сільськогосподарського виробництва як продукцію, що одержана від власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання (видачі й продажу працівникам, передачі в невиробничу сферу, наприклад у дитячі садки, їдальні тощо).

Нормативно-правові акти трактують, що сільськогосподарська продукція – це актив, одержаний в результаті відокремлення від біологічного активу, призначений для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання [2].

В даний час бухгалтерський облік на підприємствах сільського господарства ведеться, зокрема, з урахуванням:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [3];
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»;
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.01.07 №2 [4];
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.06 №1315 [5].

Для обліку врожаю сільськогосподарських культур використовуються єдині форми первинних документів для всіх типів сільськогосподарських підприємств, які відповідають основним вимогам П(С)БО 9 та П(с)БО 30. Міністерством аграрної політики розроблені та затверджені спеціалізовані реєстри щодо документального оформлення готової продукції, які не використовуються в інших галузях економіки.

Згідно з ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи.

Облік зернової продукції ведеться кількома методами:

1. за допомогою реєстрів (реєстр відправки зерна та іншої продукції з поля (форма № 77), реєстр приймання зерна та іншої продукції (форма № 78);
2. облік отриманої від врожаю зернової продукції ведеться за допомогою путівок на вивезення продукції з поля (форма № 77-а);
3. за допомогою талонів шофера (форма № 77-б) і комбайнера (форма № 77-в). При цьому складається реєстр прийому зерна вагарем (форма № 78-а).

Всі методи мають як позитивні так і негативні аспекти одночасно. Найбільшим мінусом є велика кількість інформації яку необхідно зібрати та обробити. При використанні метода за допомогою талонів є великий ризик втрати інформації із-за малого розміру документів та великої кількості їх екземплярів.

Здача зерна оформляється товарно-транспортної накладної (зерно) (форма № 1-сг (зерно)). При відправці зерна на склад використовується накладна внутрішньогосподарського призначення. Зведеним документом, що відображає надходження і витрачання сільськогосподарської продукції є відомість руху зерна та іншої продукції (форма № 80).

Облік надоеного молока ведуть в журналі обліку надою молока (форма № 112). Його відправка на молокозавод оформляється товарно-транспортної накладної (молоко) (форма № 1- ТН(М)). Спеціалізована ТТН містить відомості про масу натуральної та фактичної жирності, відсотковий вміст жиру та білка в молоці, його кислотність, температуру, відсоток сухих речовин, ступінь чистоти, відомості про загальне бактеріологічне осіменіння, густину, термостійкість та ґатунок. Всі ці показники прямо впливають на вартість сировини, саме тому аналіз молока на якісні показники робиться при відпуску продукції та на молочному комбінаті під час її приймання. На випоювання телятам молоко відпускають на підставі відомості витрати кормів (форма № 94). Зведеним документом відображає рух молока є відомість руху молока (форма № 114).

Інша продукція тваринництва оприбутковується в щоденнику надходження сільськогосподарської продукції (форма № 81) в якому роблять записи назви продукції, вагу в кг, кількість в штуках та від кого прийнята продукція.

Облік сільськогосподарської продукції ведеться на рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва». За дебетом рахунку 27 відображається надходження сільськогосподарської продукції за первісною вартістю, за кредитом – списання сільськогосподарської продукції внаслідок продажу або використання для власних потреб.

Згідно з П(С)БО 9 насіннєва продукція та урожай від кормових культур що використовуються для висаджування, посіву та відгодівлі тварин безпосередньо в господарстві обліковується на субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення».

Таким чином, відображення надходження і реалізації готової продукції на підприємствах агропромислового комплексу має свої особливості та нюанси, які, безумовно, слід враховувати в господарській діяльності. Полегшенням обліку продукції сільськогосподарського виробництва є його автоматизація.

Велика різноманітність операційних витрат та об'єктів обліку, що використовуються під час біологічних перетворень характеризуються певною економічною однорідністю. Сукупність економічно однорідних витрат називають елементом витрат. На території України, у тваринництві відповідно до стандарту 16 «Витрати» [4] виділяють такі елементи операційних витрат:

- матеріальні затрати;
- витрати на оплату праці працівникам ;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизаційні відрахування;
- інші операційні витрати.

Загальні правила формування в обліку інформації про витрати виробництва та принципи формування собівартості (калькулювання) у тваринництві окрім П(С)БО 16 «Витрати» регламентуються й «Методичних рекомендаціях з обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств» [3] та П(С)БО 31 "Фінансові витрати" [6]. В положеннях чітко визначено склад витрат, їх класифікація, поняття собівартості. Крім того п.6 ст.6 Закону про бухгалтерський облік передбачено, що «міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, у межах своєї компетенції, відповідно до галузевих особливостей розробляють на базі національних положень бухгалтерського обліку методичні рекомендації щодо їх застосування».

Облік витрат у галузі тваринництва рекомендується вести за такими статтями витрат:

- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- засоби захисту тварин;
- корми;
- роботи та послуги;
- витрати на ремонт необоротних активів;

- інші витрати на утримання основних засобів;
- інші витрати;
- непродуктивні витрати (в обліку тваринництва);
- загальновиробничі витрати [1, с. 146].

Для синтетичного обліку витрат і виходу продукції тваринництва використовують рахунок 23 «Виробництво», субрахунок 232 «Тваринництво». Це активний калькуляційний рахунок, за дебетом якого відображаються витрати на виробництво, а за кредитом – вихід продукції тваринництва.

При здійсненні витрат дебетують рахунок 23, а кредитують різні рахунки залежно від видів витрат (матеріальні, розрахункові та інші рахунки). Готову продукцію тваринництва оприбутковують з кредиту рахунку 23 в кореспонденції з рахунком 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», 21 «Поточні біологічні активи».

Аналітичні рахунки відкривають у виробничому звіті або книзі обліку виробництва. Витрати обліковують за встановленими статтями, а вихід продукції – за назвою, кількістю та сумою [7, с. 490].

Загальновиробничі витрати тваринництва розподіляються в кінці звітнього (календарного) року на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу, установленої окремо кожним підприємством.

Первинним і найбільш гострим було і залишається питання оцінки біологічних активів тваринництва, оскільки в умовах ринкової економіки в Україні існують реальні труднощі, пов'язані з визначенням справедливої вартості на основі ринкових цін що часто коливаються, а інколи навіть зовсім відсутні. За таких умов п.15 П(С)БО 30 передбачено, що у разі відсутності інформації про ринкові ціни на біологічні активи тваринництва справедлива вартість визначається за теперішньою вартістю майбутніх чистих грошових надходжень від активу, обчисленою відповідно до пунктів п.11-14 П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів». Додаткові ж біологічні активи при первісному визнанні оцінюються за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу. Визначення справедливої вартості додаткових біологічних активів і сільськогосподарської продукції ґрунтується на цінах активного ринку.

Після оприбуткування біологічних активів та сільськогосподарської продукції тваринництва за справедливою вартістю виникає невідповідність між справедливою вартістю та витратами, понесеними на виробництво різних видів біологічних активів тваринництва. Дану різницю необхідно відобразити як

дохід (втрати) від первісного визнання, що складаються з різниці між вартістю біологічних активів і сільськогосподарською продукцією оцінених за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу, та витратами, пов'язаними з біологічними перетвореннями, що були понесені на виробництво біологічних активів та сільськогосподарської продукції.

Висновки. Отже, аналіз терміну дії П(С)БО 30 «Біологічні активи» на практиці допоміг бухгалтерам сільськогосподарських підприємств правильно організувати аналітичний облік у тваринництві та у веденні звітності відповідно до міжнародних принципів та підходів бухгалтерського обліку. Але одночасно й має місце ситуація, коли такий важливий елемент бухгалтерського обліку як калькуляція, сьогодні має вагу тільки для управлінського (внутрішньогосподарського) обліку, при визначенні фактичної собівартості виробленої продукції тваринництва для управлінських потреб, що в подальшому може негативно вплинути на збільшення собівартості готової продукції тваринництва, та відповідно призвести до зменшення доходів сільськогосподарських товаровиробників.

Розділ 3. Поняття оборотних фондів та оборотних коштів підприємства

Для любого виробничого процесу необхідні предмети праці, матеріальні ресурси, які приймають участь в створенні продукту праці, його споживчої вартості та утворенні вартості. Чим менші витрати предметів праці, тим дешевше продукт.

Оборотні фонди – це частина виробничих фондів, яка повністю споживається в кожному технологічному процесі та повністю переносить свою вартість на вартість продукцію. Їх відносять до активів підприємства. Активи підприємства - це ресурси, що контролюються підприємством, від використання яких очікується отримання економічних вигод у майбутньому.

Речовинним змістом оборотних фондів є предмети праці, а також засоби праці (які мають вартість меншу, ніж 100 одиниць національної валюти, або термін служби менше року)

В процесі виробництва оборотні фонди безперервно здійснюють кругообіг. На першій стадії (*сфера обігу*) оборотні фонди з грошей перетворюються на товар (виробничі запаси, матеріал, сировина). На другій стадії (*сфера виробництва*) вони перетворюються на готову продукцію. На третій стадії (*сфера обігу*) продукція реалізується і оборотні фонди знов приймають грошову форму у вигляді виручки від проданої продукції. Частина виручки йде знов на придбання оборотних фондів.

Під циклом круговороту прийнято розуміти процес зміни їх матеріально-речової форми, що систематично повторюється.

Розділ 4. Економічний зміст матеріальних оборотних активів, їх класифікація і завдання обліку

У своїй діяльності підприємство використовує різноманітні матеріально-технічні ресурси. Вони в процесі виробництва перетворюються на продукцію (послуги) і підлягають постійному поповненню. Для цього організується матеріально-технічне забезпечення, яке включає: визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах, пошук і купівлю ресурсів, організацію доставки, зберігання й видачу окремим споживачам на підприємстві. Постачання матеріально-технічних ресурсів має бути своєчасним, комплектним і з мінімальними витратами. Виконує цю роботу відділ матеріально-технічного постачання.

До складу матеріально-технічних ресурсів входять: сировина, матеріали, комплектуючі вироби, технологічне обладнання, транспортні засоби, вантажно-розвантажувальне обладнання, обчислювальна техніка, паливо, енергія, вода.

Матеріально-технічні ресурси підприємство купує на ринку, де продавцями і постачальниками є безпосередньо підприємства-виробники або організації-посередники. Купівля матеріально-технічних ресурсів безпосередньо у виробників, тобто організація постачання за прямими зв'язками забезпечує можливість оперативного врахування спеціальних вимог покупця до продукції, конкретних побажань щодо її складу, конструкції, оформлення, планування тощо. За прямими зв'язками поставляються передусім ті матеріально-технічні ресурси, які потрібні постійно та у великій кількості, а також вироби за індивідуальними замовленнями й складне устаткування. Проте вся номенклатура матеріально-технічних ресурсів, потрібних у виробництві, яка сягає іноді десятків тисяч найменувань і типорозмірів, не може поставлятися за прямими зв'язками.

Ті ресурси, які потрібні в невеликій кількості, періодично або нерегулярно, економніше буває купувати в посередників - оптових фірм і магазинів. Вони комплектують певний асортимент товарів для продажу і територіальне розміщуються неподалік від підприємств та організацій споживачів.

Нерегулярна або періодична купівля матеріально-технічних ресурсів, передовсім з однорідними стандартизованими властивостями, може здійснюватися на товарних біржах, де концентрується інформація про продаж продукції та рівень поточних цін. Коло основних постачальників підприємства є досить стабільним, особливо за умов масового та серійного виробництва, коли існує постійна потреба у великій кількості тих самих матеріалів. Але періодично виникають нові завдання, які потребують нових матеріально-технічних ресурсів і нових постачальників (освоєння нової продукції, заміна та вдосконалення технологічних систем, нове будівництво тощо). Проте і без цього може виявитися потреба в заміні окремих постачальників, розширенні їхніх кола. Тому важливою є проблема вибору постачальників.

Вибираючи постачальників матеріально-технічних ресурсів, слід враховувати низку чинників, у тому числі: відповідність виробничої потужності постачальників потребі підприємства в матеріалах, якість і ціну останніх, репутацію постачальника, його територіальну віддаленість та оперативність поставок, швидкість реакції на потреби покупця, умови розрахунків, можливість надання кредиту тощо. Ці характеристики постачальників ретельно аналізуються й вибирається той партнер, який забезпечує найліпші умови постачання за мінімальних витрат.

Між постачальником і споживачем матеріально-технічних ресурсів укладається договір, що регламентує всі умови постачання: кількість, якість, ціну товарів, термін доставки, форму розрахунків, відповідальність за порушення

договору. Матеріально-технічні ресурси поступають на склад підприємства, з якого далі подаються в цехи й на робочі місця.

Форми матеріально-технічного забезпечення. МТЗ здійснюється за певною системою. Для кожного цеху чи іншого підрозділу службою матеріально-технічного забезпечення встановлюється ліміт витрат матеріалів на підставі норм витрат і планового обсягу робіт. У межах ліміту матеріали видаються зі складу цехам.

Залежно від типу виробництва застосовуються різні системи лімітування та забезпечення цехів матеріалами. На підприємствах і одиничного і дрібносерійного виробництва поширено децентралізовану (пасивну) систему постачання цехів. Склад видає матеріали на підставі разових вимог цехів, які самостійно їх одержують і транспортують.

За умов масового та багатосерійного виробництва зі стабільною номенклатурою продукції й ритмічним споживанням матеріалів застосовується централізована (активна) система забезпечення робочих місць. Склад доставляє матеріали в цех безпосередньо на робочі місця в потрібній кількості й у належний час згідно з календарним графіком у межах встановленого ліміту. **Централізована система** дає змогу ефективніше використовувати складські приміщення, транспортні засоби, успішніше механізувати та автоматизувати транспортно-складські операції.

Вищої форми набуває централізоване постачання матеріалів у цехи й на робочі місця за інтегрованої системи виробництва й постачання «точно за часом» (японський варіант «канбан»), коли всі процеси та їхнє забезпечення здійснюються згідно з чітким календарним графіком.

В єдиний графік роботи включаються також і постачальники, які забезпечують виробничий процес часто прямо «з коліс», зводячи запаси матеріалів масового споживання до мінімуму.

Для здійснення МТЗ необхідний відповідний інструментарій, який допомагає управляти рівнем матеріально-енергетичних ресурсів. Ними є:

Система планування – представляє собою визначення потреби в ресурсах, їх розподіл за видами робіт в часі, що ґрунтується на координації попиту та пропозиції на конкретний товар при мінімізації витрат та підтримці на належному рівні відносин підприємства з конкретними споживачами та постачальниками

Система інформації – система збору, обробки та передачі даних про фізичні потоки сировини і готових виробів.

Організація МТЗ передбачає постійне проведення наступних робіт:

- проведення маркетингових досліджень ринку постачальників ресурсів;
- нормування потреби в ресурсах;
- розробка організаційно-технічних заходів по зниженню норм і нормативів витрачання ресурсів;
- пошук ефективних форм МТЗ.

Розділ 5. Облік продукції тваринництва

Розділ, що стосується обліку продукції тваринництва, охоплює облік витрат на вирощування та виробництво, а також облік самої продукції тваринництва. Зокрема, на субрахунку 232 "Тваринництво" фіксуються незавершене виробництво на початку та в кінці періоду, витрати поточного року та облік сільськогосподарської продукції тваринництва.

Для організації первинного обліку продукції тваринництва встановлено обов'язковий перелік первинних документів.

Розглянемо на конкретних прикладах:

Основним первинним документом з обліку надходження молока є Журнал обліку надою молока, який ведеться завідувачем ферми, бригадиром, майстром машинного доїння або старшою дояркою. У ній за кожною дояркою щоденно записується кількість корів, що доються, кількість надоеного молока вранці, в день, увечері. Завідувач ферми або інша посадова особа, яка має доручення від керівника господарства або структурного підрозділу щоденно визначають відсоток жиру в молоці за кожною групою корів і перераховує прийняте молоко в одиницях стандартне.

Журнал обліку надою молока ведеться в одному примірнику протягом 15 днів і зберігається на фермі. Кількість надоеного молока і його жирність підтверджують своїми підписами доярка або майстер машинного доїння.

Для обліку щоденного надходження і витрачання молока протягом місяця на кожній фермі ведеться Відомість руху молока.

По завершенні звітної періоду один примірник Відомості руху молока разом з Відомістю обліку надою молока з надходження, Лімітно-забірними картками, Товарно-транспортними накладними та іншими документами з витрачання молока надається в бухгалтерію.

Другий примірник Відомості руху молока служить підставою для оприбуткування і списання витраченого молока в Книзі складського обліку.

Основним первинним документом з обліку надходження вовни служить Акт настригу та приймання вовни. Акт складається зоотехніком з участю старшого чабана і завідувача пункту стрижки овець на підставі Щоденника надходження та відправки вовни на заготівельні пункти. Акт настригу та приймання вовни складають у трьох примірниках, з яких перший є підставою для оприбуткування вовни на складі, другий примірник залишається у бригадира і третій передають зоотехніку для складання заключного звіту про стрижання овець.

Прийняту від стригалів вовну після визначення її класності пакують у тюки і записують в Покіпний опис на вовну, відправлену за товарно-транспортною накладною.

Оприбуткування зібраних яєць на птахофермах проводять на підставі Щоденника надходження сільськогосподарської продукції, де щоденно записується кількість несучок на фермі, кількість зібраних яєць (цілих і битих), а також кількість яєць від молодняку курей.

Облік меду і воску та іншої продукції бджільництва веде завідувач пасіки у Щоденнику надходження сільськогосподарської продукції. Мед викачують із сот у присутності комісії, призначеної керівником господарства.

Для обліку виловленої у ставку риби, одержаної шерсті-линьки на фермах та іншої продукції тваринництва також використовують Щоденник надходження сільськогосподарською продукції. Якщо окремі види продукції потрібно додатково очищати або переробляти, то ці операції оформляють окремим актом, але до щоденника слід включати всю продукцію, одержану до її очищення і переробки.

Облік продукції підсобних (промислових) та інших виробництв?

Продукція одержана від переробки сільськогосподарської продукції рослинництва (мука, консерви, фруктови і овочеві соки), оприбутковується на підставі Звіту про переробку продукції, який складається в двох примірниках завідувачем виробництва або майстром. Записи в звіті про витрачені матеріали і тару, а також про вихід готової продукції проводяться щоденно. Звіт затверджується керівником господарства.

Готова продукція, що відправляється з пунктів переробки на склад, оформляється Накладною (внутрігосподарського призначення) або Товарно-транспортними накладними (матеріали), якщо продукція відправляється на сторону.

Переробка молока і молочних продуктів обліковується у Відомості переробки молока і молочних продуктів, яка складається щоденно в двох примірниках. Перший примірник разом і прибутковими і видатковими документами подається в бухгалтерію, а другий залишається в пункті переробки.

Забій тварин і птиці оформляється Актом на вибуття поточних біологічних активів тваринництва. Продукти забою тварин після охолодження передаються щоденно на склад сільськогосподарського підприємства на підставі Накладної (внутрігосподарського призначення), копія якої з розпискою комірника про прийняття продукції прикладається до Акта на вибуття поточних біологічних активів тваринництва. При цьому м'ясопродукти повинні прийматися за фактичною масою. Скидка на майбутні природні втрати не допускається. При цьому фактичний вихід продукції (м'яса) за категоріями і субпродуктів необхідно зіставляти з діючими нормами виходу продукції з урахуванням вгодованості тварин.

Продукція і вироби інших підсобних і допоміжних виробництв оприбутковуються на підставі щомісячних виробничих звітів і Накладних (внутрігосподарського призначення). Вихід продукції їдалень і буфетів (готових блюд, кулінарних виробів і т. ін.) відображаються у Калькуляційній картці і Акті про реалізацію та відпуск виробів кухні.

Отже, Специфіка галузі ставить особливі вимоги до первинних документів, а така їх різноманітність, не використовується, мабуть, ні в одному виді діяльності.

Сільськогосподарське виробництво характеризується різноманітними умовами надходження, зберігання і використання одержаної продукції.

Розділ 5.1 - облік продуктів тваринництва в Україні

Облік продуктів тваринництва в Україні, як і будь-якої іншої сільськогосподарської продукції, регулюється бухгалтерським обліком та податковим законодавством. Основні моменти:

1. Облік витрат на виробництво:

Витрати на виробництво тваринницької продукції, такі як корм, ліки, вакцини, заробітна плата, та інші, обліковуються на рахунку 23 "Виробництво" згідно із Житомирською політехнікою.

2. Облік готової продукції:

Продукти тваринництва, такі як м'ясо, молоко, яйця, обліковуються за собівартістю або справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на продаж згідно із Житомирською політехнікою.

3. Облік біологічних активів:

Облік біологічних активів, таких як тварини, що ще не досягли стану продажу, ведеться на рахунках 21 "Поточні біологічні активи".

4. Податковий облік:

Облік продукції тваринництва для цілей оподаткування регулюється податковим кодексом України.

5. П'ятнадцять П(С)БО 2 "Внутрішня звітність":

П(С)БО 2 встановлює принципи ведення обліку та складання звітності.

6. Облік у тваринницьких господарствах:

Тваринницькі господарства також веде облік витрат та виходу продукції на рахунках 23 та 21.

7. Державне регулювання:

Держава через різні нормативно-правові акти, регулює облік тваринництва, як і облік інших сільськогосподарських видів продукції.

Розділ 6. Облік продуктів тваринництва засобами ПЗ

Сільське господарство - це один з найважливіших секторів економіки будь-якої держави. Виділити одну з галузей за значимістю дуже складно, але **тваринництво** є одним з найбільш великих сегментів сільського господарства України. Цей напрямок агросектору представлений такими підвидами, як:

- скотарство;
- вівчарство;
- козівництво;
- конярство;
- свинарство;
- кролівництво;
- бджільництво;
- птахівництво.

Тому облік тваринництва для організацій, які спеціалізуються на розведенні і відгодівлі тварин для різних цілей: м'ясного і молочного виробництва, племінного розведення є важливою і відповідальною частиною.

Перед кожною компанією, яка веде племінний облік або облік в молочному тваринництві, стоїть таке завдання як своєчасний облік кормів у тваринництві, прибуткування приплодів та привісів, відображення в обліку готової продукції, реалізації вирощеної худоби, здача галузевої звітності.

Дуже важливо є обрати правильне і корисне програмне забезпечення для внутрішнього і зовнішнього обліку компанії, до прикладу-у Компанії "Дебет Плюс" передбачені особливості **обліку тваринництва** для агросфери з урахуванням необхідної специфіки даної ділянки обліку. Функціонал програмного продукту дає змогу відображати:

- оприбуткування приплоду;
- оприбуткування привісів;
- оприбуткування готової продукції тваринництва (молоко, яйця, мед);
- забій та переробка худоби;
- переведення поточних біологічних активів до основного стада;

- облік довгострокових біологічних активів;
- ведення карток номенклатур в розрізі основної та додаткової одиниць виміру (наприклад, кг. та голови.);
- реалізація продукції тваринництва (за готівку, безготівково, вітчизняним та іноземним покупцям);
- формування внутрішньої звітності для перевірки залишків та руху в розрізі кожної номенклатури;
- вибірка для формування Звіту про виробництво продукції тваринництва та кількість сільськогосподарських тварин (форма №24-сг, місячна).

Окрім того, програмний продукт дозволяє автоматизувати стандартні ділянки обліку:

- заробітна плата та кадровий облік;
- банківські та касові операції;
- розрахунки з дебіторами та кредиторами;
- розрахунки з підзвітними особами;
- валютні операції;
- ТМЦ і склад;
- основні засоби.

Програма містить готові налаштування для різних господарських операцій сільськогосподарського підприємства, і дає змогу бухгалтеру значно спростити ведення обліку, автоматизувавши свої поточні дії. Кожен первинний документ або звіт є змога роздрукувати, а звітність, яка подається до контролюючого органу, вивантажується у необхідному для передачі форматі. Програма інтегрована до основних електронних ресурсів, які використовуються для передачі звітності: М.Е.Дос, соната, електронний кабінет платника, клієнт-банки, електронний кабінет ПФУ тощо.

«Дебет Плюс» — це програмний продукт, розроблений в Україні і для України.

Детальніше про програму «Дебет Плюс» читайте на сайті <https://debet.com.ua>

Розділ 7. Бухгалтерський облік витрат і виходу продукції тваринництва

Тваринництво поділяється на ряд галузей: - скотарство (молочне і м'ясне), - свинарство, - конярство, - вівчарство (вовняне, м'ясне, каракульське), - птахівництво (яєчне і м'ясне), - бджільництво (медове, медово-запилувальне, запилувальне, бджоло-розвідне), - звірівництво, - кролівництво, - рибицтво, - шовківництво та ін.

Основними особливостями тваринництва є: – оцінка біологічних активів та одержаної продукції; – відтворення частини необхідних засобів і предметів праці; – робота з живими організмами; – використання сільськогосподарської техніки.

У тваринництві об'єктами обліку є: 1) галузі; 2) види або технологічні групи тварин; 3) виробничі підрозділи; 4) види виробничих витрат.

Незавершене виробництво на кінець звітного періоду може бути у таких галузях: 1) бджільництво – це вартість меду, яка залишена у вуликах як кормовий запас на осінньо зимово-весняний період; 2) рибицтво – витрати по зарибленню; 3) птахівництво – витрати на незакінчену інкубацію; 4) шовківництво – вартість греди.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Сьогодні сільськогосподарське виробництво і в цілому агропромисловий комплекс України перебувають у центрі суспільної уваги. Це пов'язано з низкою причин; однією з головних є висока доля у ВВП продукції сільського господарства та недосконалість реформ, проведених у галузі й доведення їх до логічного завершення. Досить гострою залишається тема обліку продукції сільськогосподарського виробництва в зв'язку з її особливостями. Перш за все сільськогосподарська продукція є продуктом природного процесу, що обумовлює наявність як основний, так і побічної продукції. Крім того, виробництво в сільському господарстві є сезонним. Також до особливостей більшості підприємств галузі можна віднести територіальну розпорошеність і неоднорідність. Всі ці особливості накладають відбиток на обліковий процес в сільськогосподарських підприємствах взагалі і на облік готової продукції зокрема.

Облік продукції сільськогосподарського виробництва є важким та трудомістким процесом. Однією з причин є те, що в кожному господарстві є великий перелік продукції, що виробляється, як основної, так і побічної. Рух готової продукції дуже неоднорідний.

Огійчук М.Ф. [1] розглядає готову продукції. сільськогосподарського виробництва як продукцію, що одержана від власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання (видачі й продажу працівникам, передачі в невиробничу сферу, наприклад у дитячі садки, їдальні тощо).

Нормативно-правові акти трактують, що сільськогосподарська продукція – це актив, одержаний в результаті відокремлення від біологічного активу, призначений для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання [2].

В даний час бухгалтерський облік на підприємствах сільського господарства ведеться, зокрема, з урахуванням:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [3];
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»;
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.01.07 №2 [4];
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.06 №1315 [5].

Для обліку врожаю сільськогосподарських культур використовуються єдині форми первинних документів для всіх типів сільськогосподарських підприємств, які відповідають основним вимогам П(С)БО 9 та П(с)БО 30. Міністерством аграрної політики розроблені та затверджені спеціалізовані реєстри щодо документального оформлення готової продукції, які не використовуються в інших галузях економіки.

Згідно з ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи.

Облік зернової продукції ведеться кількома методами:

1. за допомогою реєстрів (реєстр відправки зерна та іншої продукції з поля (форма № 77), реєстр приймання зерна та іншої продукції (форма № 78);
2. облік отриманої від врожаю зернової продукції ведеться за допомогою путівок на вивезення продукції з поля (форма № 77-а);
3. за допомогою талонів шофера (форма № 77б) і комбайнера (форма № 77-в). При цьому складається реєстр прийому зерна вагарем (форма № 78-а).

Всі методи мають як позитивні так і негативні аспекти одночасно.

Найбільшим мінусом є велика кількість інформації яку необхідно зібрати та обробити. При використанні метода за допомогою талонів є великий ризик втрати інформації із-за малого розміру документів та великої кількості їх екземплярів.

Здача зерна оформляється товарно-транспортної накладної (зерно) (форма № 1-сг (зерно)). При відправці зерна на склад використовується накладна внутрішньогосподарського призначення. Зведеним документом, що відображає надходження і витрачання сільськогосподарської продукції є відомість руху зерна та іншої продукції (форма № 80).

Облік надоеного молока ведуть в журналі обліку надою молока (форма № 112). Його відправка на молокозавод оформляється товарно-транспортної накладної (молоко) (форма № 1- ТН(М)). Спеціалізована ТТН містить відомості про масу натуральної та фактичної жирності, відсотковий вміст жиру та білка в молоці, його кислотність, температуру, відсоток сухих речовин, ступінь чистоти, відомості про загальне бактеріологічне осіменіння, густину, термостійкість та ґатунок. Всі ці показники прямо впливають на вартість сировини, саме тому аналіз молока на якісні показники робиться при відпуску продукції та на молочному комбінаті під час її приймання. На випоювання телятам молоко відпускають на підставі відомості витрати кормів (форма № 94). Зведеним документом відображає рух молока є відомість руху молока (форма № 114).

Інша продукція тваринництва оприбутковується в щоденнику надходження сільськогосподарської продукції (форма № 81) в якому роблять записи назви продукції, вагу в кг, кількість в штуках та від кого прийнята продукція.

Облік сільськогосподарської продукції ведеться на рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва». За дебетом рахунку 27 відображається надходження сільськогосподарської продукції за первісною вартістю, за кредитом – списання сільськогосподарської продукції внаслідок продажу або використання для власних потреб.

Згідно з П(С)БО 9 насіннева продукція та урожай від кормових культур що використовуються для висаджування, посіву та відгодівлі тварин безпосередньо в господарстві обліковується на субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення».

Таким чином, відображення надходження і реалізації готової продукції на підприємствах агропромислового комплексу має свої особливості та нюанси, які, безумовно, слід враховувати в господарській діяльності. Полегшенням обліку продукції сільськогосподарського виробництва є його автоматизація.

Розділ 8. Схематичне зображення: Первинний облік наявності і руху продукції сільськогосподарського виробництва галузі тваринництва

У тваринництві продукцію отримують від статеві-вікових груп тварин. Наразі кількість одержаної продукції є одним із найважливіших показників, що характеризує ефективність роботи тваринницького підрозділу. Документування продукції тваринництва в розрізі галузей узагальнено на рис. 2.

Продукція галузі тваринництва

Основне стадо ВРХ молочного напрямку

Молоко Журнал обліку надою молока (ф. № 112)
 Приплід Акт на оприбуткування приплоду тварин (ф. № ПБАСГ-3)

Гній

Акт оприбуткування гною (довільна форма)

ВРХ, свинарство

П-ріст живої маси Відомість зважування тварин (ф. № ПБАСГ-10),
 розрах. приросту

ПБАСГ-10) Акт оприбуткування гною

(довільна форма)

Приплід

Акт на оприбуткування приплоду
 (ф. № ПБАСГ-3)

Акт на оприбуткування приплоду
 тварин (ф. № ПБАСГ-3)

Птахівництво

Приплід

Акт на оприбуткування приплоду
 тварин (ф. № ПБА)

Відомість зважування тварин (ф. № ПБАСГ-10) Розрахунок визначення приросту (ф. № ПБАСГ-10)

Яйця

Щоденник надходження С/Г
 продукції (ф. № 81)

Щоденник надходження і відправлення
 вовни (ф. № 116),
 Акт настригу і приймання вовни (ф. № 115)

Послід

Акт на

оприбуткування посліду (довільна форма)

Розрахунок визначення приросту (ф. №

Гній

Акт оприбуткування гною (довільна форма)

Свинарство	
Приплід	Акт на оприбуткування приплоду тварин (ф. № ПБАСГ-3)
Приріст живої маси	Відомість зважування тварин (ф. № ПБАСГ-10) Розрахунок визначення приросту (ф. № ПБАСГ-10)
Гній	Акт оприбуткування гною (довільна форма)

Птахівництво

Приплід	Акт на оприбуткування приплоду тварин (ф. № ПБАСГ-3)
Яйця	Щоденник надходження сільськогосподарської продукції (ф. № 91)
Послід	Акт оприбуткування посліду (довільна форма)

Рис. 2. Документування продукції тваринництва

** узагальнено авторами на основі опрацювання літературних джерел*

Надходження молока від виробництва здійснюється у *Журналі обліку надою молока (ф. № 112)*, який ведеться у одному екземплярі завідувачем ферми, обліковцем або оператором машинного доїння. У журналі впродовж 15 днів за кожним оператором машинного доїння фіксується: кількість корів, яких вони доглядають; кількість одержаного молока окремо за кожним надоєм (вранці, опівдні, ввечері та всього); відсоток жирності молока. У випадку проведення контрольних надоїв результати відображають у журналі в звичайному порядку із поміткою «контрольний удій». У кінці робочого дня оператори машинного доїння своїми підписами підтверджують правильність здійснених записів. Журнал зберігається на фермі впродовж 15 днів, а потім за підписом завідувачого ферми подається до бухгалтерії підприємства.

Основним джерелом поповнення молодняка на фермі є одержання приплоду, надходження якого оформляють *Актом на оприбуткування приплоду тварин (ф. № ПБАСГ-3)*. Документ складає у двох

екземплярах завідувач ферми або зоотехнік. У разі оприбуткування приплоду від ВРХ у акті вказують за ким закріплена корова, її кличка, масть та одержаний приплід (окремо бички і телички), інвентарний номер приплоду його кличку та масть. За кожну голову приплоду розписується особа, яка прийняла її на матеріальну відповідальність. Акт складають за день в цілому за фермою. Один примірник документа передають до бухгалтерії, а другий – додають до *Звіту про рух худоби і птиці на фермі (ф. № ПБАСГ-13)*. У разі оприбуткування приплоду від свинопоголів'я акт складають у встановленому порядку, проте у рядку за кожною свиноматкою вказують загальну кількість народжених кабанчиків і свинок.

На тваринницьких фермах приріст живої маси молодняка тварин і тварин на відгодівлі одержують щоденно, однак визначають і оприбутковують його періодично, зазвичай за календарний місяць. Для визначення живої маси тварин (статеві-вікової групи) використовують первинний документ *Відомість зважування тварин (ф. № ПБАСГ-10)*. Відомість складає зоотехнік (завідувач ферми) у момент зважування тварин для визначення приросту живої маси, чи періодичних (вибіркових) зважуваннях, а також у випадках надходження й вибуття тварин за видами та обліковими групами. Основними реквізитами відомості є: назва статеві-вікової групи тварин, ідентифікаційний номер кожної тварини, кількість голів, вага тварини станом на попереднє зважування, вага тварини на дату зважування й різниця, яка складає приріст живої маси або довагу.

Приріст живої маси у Відомості можна визначити лише за поголів'ям тварин, що було на початок і кінець звітної періоду, за якими здійснювалося зважування. Однак визначення загального приросту живої маси за статеві-віковою групою за якою відбувався рух поголів'я: надходження тварин у дану групу й вибуття тварин з неї, передбачає врахування зміни у складі поголів'я за звітний період. У такому випадку складається документ *Розрахунок визначення приросту (ф. № ПБАСГ-11)*. Загальні підсумки про вагу тварин на дату зважування записують до *Книги обліку та руху худоби (ф. № 34)*.

Для визначення загального приросту живої маси тварин (без врахування маси тварин, що загинули) за видами, обліково-аналітичними групами тварин та матеріально-відповідальними особами за якими закріплені ці тварини передбачено документ *Розрахунок приросту живої маси тварин (ф. № ПБАСГ-11)*, який щомісячно складає зоотехнік (завідувач ферми). При розрахунку кількості приросту живої маси тварин необхідно до живої маси тварин даної статеві-вікової групи на кінець звітної періоду додати живу масу тварин, що вибули з даної вікової групи впродовж звітної періоду, включаючи й загинилих тварин. Від одержаного підсумку відняти масу тварин, які надійшли в дану групу і живу масу тварин, що була в групі на початок звітної періоду. Документ разом із *Звітом про рух худоби і птиці на фермі (ф. № ПБАСГ-13)* передають до бухгалтерії, що є підставою для оприбуткування отриманого приросту живої маси тварин і нарахування заробітної плати працівникам тваринницьких ферм.

На вівчарських фермах на стрижену вовну обліковують у *Щоденнику надходження і відправлення вовни (ф. № 116)*. Документ веде завідувач вівчарської ферми або завідувач стригального пункту в одному екземплярі на кожну статеві-вікову групу овець, які закріплені за чабанами. Стрижену вовну приймають за масою окремо від кожного стригалю. Щоденник складається з двох окремих розділів. У першому розділі «Надходження (настриг) вовни» фіксується інформація: прізвища стригалів, спосіб стрижки, кількість стрижених овець та кількість зданої вовни, яка зазначається у натуральній вазі. У сільськогосподарських підприємствах, де овець перед стриженням переганяють через водойму, настрижену грубу перегінну та напівперегінну вовну

вказують ще й у натуральній вазі, тобто в перерахунку на немиту вовну. Правильність записів у щоденнику стригалі підтверджують своїми підписами. У другому розділі щоденника «Відправка вовни» визначають: масу брутто; тари й нетто кожного виду вовни за рунами, забарвленням, класом та станом. У разі відправки вовни з місць стриження на заготівельні пункти чи склади підприємства, в цьому розділі записують куди і за якими документами її відправлено. У кінці робочого дня (зміни) завідувач ферми чи стригального пункту підсумовує надходження вовни, кількість стрижених овець за кожним стригалем і всього за день, а також залишки вовни. Записи у щоденнику підтверджують своїми підписами зоотехнік підприємства, завідувач стригального пункту, класифікатори вовни, чабан та особа, яка прийняла вовну.

Кількість вовни з обліком її якості, отриманої у період стрижки овець відображається у *Акті настригу і приймання вовни (ф. № 115)*. Документ складається у трьох екземплярах: перший примірник використовується для оприбуткування вовни на складі, другий залишається у бригадира і є підставою для нарахування заробітної плати чабанам, третій передають зоотехніку для складання підсумкового Звіту про стриження овець. В акті вказують: породу, вікову групу, кількість і якість отриманої вовни, а також показники настригу вовни з однієї вівці як за планом, так і фактично. Правильність записів у акті підтверджують своїми підписами: зоотехнік, чабан, за яким закріплені вівці, завідувач ферми та завідувач стригального пункту.

Оприбуткування яєць та інших видів сільськогосподарської продукції тваринництва (меду, риби, побічної продукції) оформлюють *Щоденником надходження сільськогосподарської продукції (ф. № 81)*. За кожним видом продукції ведуть окремий щоденник в одному екземплярі. У птахівництві для оприбуткування яєць від кожного виду птиці складається окремий документ, де щоденно записують: кількість курей-несучок закріплених за кожною пташницею на фермі, кількість отриманих яєць (цілих та битих) та кількість яєць отриманих від молодняку птиці. Правильність даних у щоденнику своїми підписами підтверджують пташниці та завідувач ферми. На птахофабриках надходження яєць обліковують в *Обліковій картці руху дорослої птиці (ф. № 108)*, у цеху інкубації оформляють *Акт на сортування яєць в цеху інкубації (ф. № 109)*.

Вагу меду визначають шляхом зважування всіх рамок за кожним вуликом окремо. Оприбуткування меду здійснюється *Щоденником надходження сільськогосподарської продукції (ф. № 81)*, де в графі «Від кого

прийнято» зазначається номер вулика й кількість рамок в ньому, а за графою «Вага (в кілограмах) за сортами і якістю» – фіксується вага меду в рамках. Задля полегшення підрахунку загальної ваги меду за вуликом на кожній рамці зазначається його номер. Результати відкачки меду зазвичай оформляють актом, в якому зазначають: номер або місцезнаходження пасіки, кількість рамок, вагу рамок з медом, вагу рамок без меду, вагу чистого меду. Водночас у акті фіксують вагу і кількість тари (бочок, бідонів, банок тощо), а також вагу меду залитого у відповідну тару. На тарі рекомендовано зазначати вагу бруutto (мед плюс тара). Вага рамок без меду і вага чистого меду має бути рівною вазі рамок із медом під час закладання їх у медогонку. Віск з рамок, очищених від меду направляється на переробку. Результат переробки воску оформляється актом в якому зазначається прізвище осіб, що виконували роботу та вага чистого розтопленого воску. Віск оприбутковується на склад на підставі *Накладної (внутрігосподарського призначення)* (ф. № ВЗСГ-8). Акт на переробку воску разом із накладними на його оприбуткування передаються до бухгалтерії підприємства.

На сільськогосподарських підприємствах значна частина виробленої продукції реалізується або використовується для внутрішньогосподарських потреб. У зв'язку з цим розглянемо порядок документування руху сільськогосподарської продукції тваринництва.

Зведеним документом, що формується на базі документів із надходження й витрачання молока на фермі є *Відомість руху молока* (ф. № 114). Відомість щоденно заповнює у двох екземплярах завідувач ферми на підставі письмового розпорядження керівника підприємства, де зазначається куди і в якій кількості відпускається молоко: переробка, реалізація, годівля тварин, їдальня і т. д. Завідувач ферми витрачає молоко у відповідності до розпорядження і на кожен вид витрачання обов'язково складає відповідний документ.

У кінці звітної періоду один екземпляр відомості разом із Журналом обліку надою молока (ф. № 112) та документами з витрачання молока передають до бухгалтерії. Другий примірник відомості передбачений для відображення надходження й списання молока у Книзі складського обліку завідувача ферми. Правильність даних у відомості своїм підписом підтверджую завідувач ферми.

Відпуск молока для реалізації оформляють *Товарно-транспортною накладною* (ф. № 1 (молоко сировина)), яка виписується у двох екземплярах завідувачем фермою окремо на кожну відправку продукції і передається водію як супровідний документ. Кількість і якість молока фіксується на приймальному пункті лаборантом. Один екземпляр накладної за його підписом передають водію, інший – залишається на приймальному пункті. Відпуск молока з ферми в їдальню й на виробничі потреби (годовля тварин) здійснюється на підставі *Накладної (внутрігосподарського призначення)* (ф. № ВЗСГ-8). Видача молока працівникам у рахунок оплати праці здійснюють на підставі *Відомості натуральних і грошових виплат*, що складається у довільній формі в бухгалтерії за підписом головного бухгалтера та керівника підприємства.

Відвантаження вовни для переробки оформляють документом *Покіпний опис* (ф. № 115-а) у якому зазначають масу (брутто) відвантаженої вовни за кіпами, асортиментом і якістю із зазначенням відсотку виходу чистого волокна. Документ складають у трьох екземплярах: перший залишається в пункті відправки вовни, другий у пункті переробки, а третій із відміткою про приймання повертається до підприємства для порівняння прийнятої й відвантаженої кількості вовни та для здійснення відповідних записів у регістрах бухгалтерського обліку. Узагальнення інформації щодо документування та облікового відображення руху продукції тваринництва наведено у табл. 2.

Таблиця 2.

Документування та облікове відображення господарських операцій щодо наявності й руху продукції тваринництва

Зміст господарської операції	Первинний документ	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1. Оприбутковано основну продукцію від галузі тваринництва:			
- молоко	<i>Журнал обліку надою молока (ф. № 112)</i>	27	232
- приплід	<i>Акт на оприбуткування приплоду тварин (ф. ПБАСГ-3)</i>	21	232
- приріст	<i>Розрахунок приросту живої маси тварин (ф. № ПБАСГ-11)</i>	21	232
- вовна	<i>Щоденник надходження і відправлення вовни (ф. № 116)</i>	27	232
- яйця	<i>Щоденник надходження сільськогосподарської продукції (ф. № 81)</i>	27	232
- мед		27	232
2. Оприбутковано побічну продукцію від галузі тваринництва:			
- гній	<i>Акт оприбуткування гною (довільна форма)</i>	208	232
3. Реалізовано молоко покупцям	<i>Товарно-транспортна накладна на (ф. № 1 (молоко сировина))</i>	901	27
4. Передано молоко з ферми в їдальню	<i>Накладна (внутрігосподарського призначення) (ф. № ВЗСГ-8)</i>	235	27
5. Передано молоко із ферми на випойку телят	<i>Накладна (внутрігосподарського призначення) (ф. № ВЗСГ-8)</i>	232	27

Зміст господарської операції	Первинний документ	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
6. Передано молоко з ферми на переробку у сепараторний цех	<i>Накладна (внутрігосподарського призначення) (ф. № ВЗСГ-8)</i>	233	27

Успішний розвиток сільськогосподарського підприємства неможливий без оптимального поєднання основного виробництва з переробкою продукції.

Формування підсобних (промислових) виробництв ґрунтується на: базі сировинних зон; забезпеченні потреб підприємства і його працівників у продукції переробки; зменшенні витрат за рахунок використання відходів переробки як корму для годівлі тварин; підтриманні належного рівня зайнятості працівників сільського господарства, якому притаманна сезонність виробництва; реалізації продукції переробки, що є більш ефективною порівняно з реалізацією сільськогосподарської продукції.

До підсобних (промислових) виробництв аграрного сектору відносяться: млин, крупорушка, олійниця, сепараторний цех, забійна площадка, цегельне та лісопилне виробництво, цехи для переробки овочів та фруктів тощо.

Надходження зерна для переробки у млині або крупорушці оформлюють *Помольною квитанцією (ф. № 122)*. Основна частина документа містить інформацію щодо: назви підприємства або прізвища, ім'я по батькові здавача продукції; найменування культури, що переробляється; виду помолу; маси зерна, що надійшло на переробку (кг); розцінки за 1 центнер переробки та її загальної вартості. Зворотна частина документа містить інформацію про види та кількість продукції переробки як основної, так і побічної. Документ складається завідувачем млином (крупорушки) у двох екземплярах: перший примірник видається на руки здачу продукції, а другий (корінець) – залишається у млині (крупорушці) і є підставою для запису у *Журналі обліку робіт і витрат*. Правильність даних у помольній квитанції своїми підписами підтверджують: завідувач млина, приймальник продукції та працівник млина (помолець). У визначені строки, але не рідше одного разу на тиждень, завідувач млина подає документ до бухгалтерії.

Переробка насіння соняшнику на олію та трестів льону на волокно оформляється *Актом на переробку, сортування і сушіння продукції рослинництва (ф. № 82)*. У акті зазначають: сільськогосподарську культуру; призначення продукції; кількість сировини, що надійшла на переробку (кг); спосіб переробки; кількість готової продукції, отриманої від переробки та кількість побічної продукції (кг). До готової продукції відносять олію та волокно, а до побічної продукції, що використовуються у господарській діяльності відносять макуху та клоччя. Правильність даних у акті своїми підписами підтверджують: завідувач пункту переробки, приймальник продукції та переробник.

У випадку наявності сепараторного цеху на підприємстві завідувач ферми щоденно у *Відомості руху молока (ф. № 114)* зазначає кількість молока переданого на переробку, а завідувач сепараторного цеху веде облік молока, що надійшло для переробки у *Відомості переробки молока й молочних продуктів (ф. № 124)*. У графі «Надійшло від переробки» зазначається найменування одержаної від переробки продукції (вершків та знежиреного молока), їх кількість і відсотковий вміст жиру.

У випадку переробки вершків на масло заповнюють інший бланк відомості за тією ж формою. Для контролю за виходом масла від виробництва в залежності від відсотку жиру в молоці рекомендовано користуватися встановленими нормами витрат молока на виробництво 1 кг масла. Правильність даних у відомості своїми підписами підтверджують: завідувач ферми, майстер та завідувач сепараторного цеху. Відомість складається щоденно у двох екземплярах: один примірник завідувач сепараторного цеху разом із документами на відправку молочної продукції передає до бухгалтерії підприємства, а другий – залишається у пункті переробки для нарахування заробітної плати працівникам.

Переробку овочів, плодів, ягід оформлюють *Звітом про переробку продукції (ф. № 123)*. Звіт має два розділи: в першому показують кількість фактично використаної сировини, матеріалів і тари, а також витрати за нормами на вихід готової продукції, а у другому – фактичний вихід продукції у фізичних та умовних одиницях. На склад готову продукцію оприбутковують за *Накладною (внутрігосподарського призначення) (ф. №*

ВЗСГ-8).

У лісопильному виробництві сільськогосподарського підприємства надходження пиломатеріалів (дошок, брусів) оформляють *Щоденником приймання робіт по заготівлі (вивезенню) лісопродукції (ф. № ЛГ-4)*, який у двох екземплярах складає бригадир або майстер пилорами. У щоденник записують кількість одержаних пиломатеріалів за їх видами й сортиментами. Приймання ділової деревини (сортиментів), хлистів, жердин та деревини для технологічних потреб здійснюється в кубічних метрах із точністю до однієї соті. При бригадному методі роботи записи в щоденнику ведуться на бригадира, а при індивідуальному – на кожного працівника. Перший екземпляр щоденника видається бригадиру (працівнику), а другий залишається в особи, яка прийняла лісопродукцію. Матеріально-відповідальна особа на підставі щоденників заповнює графу «Обсяг роботи виконано» у *Акті виконаних робіт*, який заповнюється у двох екземплярах після закінчення заготівлі лісопродукції на ділянці. Правильність даних у щоденнику своїми підписом підтверджує бригадир (працівник). Після цього акт на виконання робіт разом із першим екземпляром щоденника здається до бухгалтерії для нарахування заробітної плати працівникам. Другий примірник щоденника здається матеріально-відповідальною особою до бухгалтерії разом із *Рапортом про рух лісопродукції (ф. № ЛГ-6)*.

Побічну продукцію (обрізки, тирсу, обаполи), що використовують як тверде паливо або підстилку оприбутковують *Накладною внутрігосподарського призначення* (ф. № ВЗСГ-8).

Забій худоби і птиці оформляють *Актом на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій, прирізка та падіж)* (ф. № ПБАСГ-6). Продукція забою (м'ясо, сало, субпродукти) після охолодження передається на склад підприємства за фактичною масою на підставі *Накладної внутрігосподарського призначення* (ф. № ВЗСГ-8). Копія накладної з розпискою комірника подається до бухгалтерії.

Узагальнення інформації щодо документування та облікового відображення руху продукції підсобних (промислових) виробництв наведено у табл. 3.

Таблиця 3.
Документування та облікове відображення господарських операцій щодо наявності й руху продукції підсобних (промислових) виробництв

Зміст господарської операції	Первинний документ	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1. Оприбутковано основну продукцію від підсобних (промислових) виробництв			
- борошно	Помольна квитанція (ф. № 122)	27	233
- олія	Акт на переробку, сортування і сушіння продукції рослинництва (ф. № 82)	27	233
- вершки	Відомість переробки молока й молочних продуктів (ф. № 124).	27	233
- м'ясо, сало	Акт на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій, прирізка та падіж) (ф. № ПБАСГ-6).	27	233
- ділова деревина	Щоденник приймання робіт по заготівлі (вивезенню) лісопродукції (ф. № ЛГ-4)	27	233
- соки, повидло	Звіт про переробку продукції (ф. № 123)	27	233
2. Оприбутковано побічну продукцію від підсобних (промислових) виробництв			
- висівки, макуха обрізки, тирса, шкіра, субпродукти тощо	Накладна (внутрігосподарського призначення) (ф. № ВЗСГ-8)	208	233
3. Реалізовано працівникам підприємства вершки в рахунок оплати праці	Відомість натуральних і грошових виплат (довільна форма)	901	27

4. Реалізовано послуги з переробки давальницької сировини	<i>Акт приймання-передачі виконаних робіт</i>	903	233
5. Передано знежирене молоко на свиноферму	<i>Накладна (внутрігосподарського призначення) (ф. № ВЗСГ-8)</i>	232	208
6. Передано із забійного цеху субпродукти в їдальню	<i>Накладна (внутрігосподарського призначення) (ф. № ВЗСГ-8)</i>	235	208

Отже, широкий спектр первинних документів щодо наявності й руху продукції сільськогосподарського виробництва зумовлений її різноманітністю. Однак, поряд із документуванням не менш важливою є проблематика оцінки сільськогосподарської продукції в момент її оприбуткування. З огляду на прийняту підприємством облікову політику оприбуткована продукція оцінюється за одним із методів: справедливою вартістю відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи» або за виробничою собівартістю згідно з П(С)БО 16 «Витрати».

За умов використання першого методу оцінки сільськогосподарської продукції, різниця між витратами виробництва та справедливою вартістю, у разі перевищення останньої, відноситься до інших операційних доходів (рахунок 710), або ж, у разі перевищення витрат виробництва, вони відносяться до інших операційних витрат (рахунок 940) [5]. Отже, оцінка за справедливою вартістю продукції ґрунтується на цінах активного ринку за умови наявності останнього [4]. У разі використання другого методу оцінки продукція, впродовж звітної періоду оприбутковується за плановою собівартістю, а у кінці звітної періоду (року) визначається фактична собівартість [3]. Коригування планової собівартості продукції до рівня фактичної здійснюється за допомогою одного із методів коригування: «червоного сторно» (у разі перевищення планової собівартості над фактичною) або «допроводок» (у разі перевищення фактичної собівартості над плановою) [2].

Побічна продукція на дату збирання врожаю оцінюється за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані в місці продажу витрати. У разі відсутності активного ринку вона може бути оцінена за розрахунково- нормативними витратами (за плановою собівартістю) на збирання, транспортування, переміщення, пресування, скиртування та іншими витратами, пов'язаними із її заготівлею.

Висновки з даного дослідження. Отже, у результаті проведених досліджень встановлено:

1. Сільськогосподарська продукція як матеріальне втілення витрат виробництва, вважається готовою у разі повної відповідності затвердженим стандартам (технологічним умовам) та якісним характеристикам. Різновидами продукції аграрного сектору є: основна, супутня та побічна в розрізі сільськогосподарських галузей.

2. Життєвий цикл продукції сільськогосподарського виробництва проходить господарські стадії: оприбуткування на склад від виробництва; використання на власні господарські потреби підприємства; реалізація покупцям (юридичним та фізичним особам). Органічним взаємозв'язком господарських стадій є документування як базовий інструмент бухгалтерського обліку.

3. Документування сільськогосподарської продукції є складним та багатогранним процесом, що обумовлено безперервним здійсненням господарського механізму, який потребує повної, достовірної своєчасної й об'єктивної інформації стосовно фіксації господарських операцій які визначають ефективність роботи підприємства.

4. Оцінка сільськогосподарської продукції, з огляду на облікову політику підприємства, передбачає застосування одного із двох методів: за справедливою вартістю відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи» або за виробничою собівартістю згідно з П(С)БО 16 «Витрати».

Бібліографічний список.

1. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів в сільськогосподарських підприємствах № 73 від 21 лютого 2008 р. URL: <http://www.minagro.kiev.ua>. (дата звернення 01.11.2019).

2. Плаксієнко В. Я., Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б., Мокієнко Т. В., Канцедаль Н. А. Управлінський облік: навч. посібник [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. В. Я. Плаксієнка. Полтава: ПП «Астрія», 2018. 250 с.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31 грудня 1999 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 02.11.2019).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18 липня 2005 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 01.11.2019).

5. Яловега Л. В. Проблематика обліку витрат і калькулювання собівартості продукції молочного скотарства. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7427> (дата звернення: 03.11.2019). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.75

Розділ 9. Використана ЛІТЕРАТУРА та джерела пошуку інформації для курсової роботи:

1. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах / М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, Л.Г. Панченко. – Київ: Вища освіта, 2003. – 800 с.
2. [Біологічні активи: Положення \(стандарт\) бухгалтерського обліку 30, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.11.05 №790.](#)
3. [Запаси: Положення \(стандарт\) бухгалтерського обліку 9, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 №246 зі змінами та доповненнями.](#)
4. [Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.01.07 №2.](#)
5. [Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.06 №1315.](#)

6.[ChatGPT](#)

7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

8. ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Розділ 10 підсумки: Динаміка змін чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин в Україні за період 2014-2019 року, тис. голів.

Стан та перспективи розвитку галузі тваринництва в Україні Галузь тваринництва, в якій формується близько 30% валового сільськогосподарського виробництва, займає важливе місце в аграрному комплексі економіки України. Її розвиток залишається важливою умовою продовольчої безпеки, сталого соціально-економічного стану держави та істотним резервом експорту сільськогосподарської продукції. Незважаючи на певні економічні важелі щодо стимулювання виробництва продукції тваринництва та досягнення зоотехнічної науки, стан справ у колись потужній в Україні галузі постійно погіршується, особливо в останні роки. У першу чергу це стосується таких сегментів, як молочне і м'ясне скотарство, вівчарство та свинарство, де ліквідовано значну частку сільськогосподарських підприємств, продовжується спад поголів'я тварин у господарствах усіх організаційних форм власності [83]. Через подорожчання матеріально-технічних засобів виробництва відбувається зростання собівартості продукції, що за відсутності чіткої

цінової політики, зменшення державної підтримки розвитку тваринництва, послаблення державного регулювання ринку продукції тваринницького походження призводить до зменшення мотивації ведення цієї галузі сільськогосподарського виробництва. Ринок продукції тваринництва характеризується ціновою стабільністю, низьким рівнем внутрішнього споживання та недостатньо розвиненою інфраструктурою. Розвиток галузі тваринництва, порівняно з галуззю рослинництва дає більше можливостей для розширення асортименту продукції і відповідно створення доданої вартості на кожному з етапів у ланцюзі тваринницька сировина – заготівля – переробка – готова продукція – логістична складова

(різні канали реалізації) – споживач. Особливого значення ця специфічність галузі набуває в умовах проголошення державної стратегії на збільшення частки експортної продукції з доданою вартістю в її загальному обсязі [83]. Характерною рисою галузі тваринництва є те, що вона функціонує у великому діапазоні – від промислового до натурального виробництва. Ринок продукції всіх видів характеризується незбалансованістю попиту і пропозиції та нерівномірністю внутрішнього споживання. Особливістю є зменшення обсягів виробництва продукції і поголів'я сільськогосподарських тварин, яке відбувається у господарствах усіх форм власності

Так, порівняно із показниками 2014 р. у 2019 р. в усіх категоріях господарств України чисельність поголів'я корів зменшилась на 474,2 тис. голів або на 20,4% і 1788,5 тис. гол., свиней – на 22,1 % (5727,4 тис. гол.), овець і кіз – на 12,2 % (1204,5 тис. гол.). Спостерігається ріст поголів'я птиці, що за період дослідження зросла на 3,4 % або на 7,2 млн. гол. І в 2019 році становила – 220,5 млн. голів.

В Україні також має тенденцію до зменшення виробництво продукції тваринництва. Так, виробництво молока зменшилось на 1469,6 тис. т або на 13,2 % і в 2019 році становило – 9663,2 6 тис. т. (рис. 1.4). Виробництво яєць зменшилось на 2909,8 млн. шт. або на 14,9 % і в 2019 році становило – 16677,5 млн. шт. (рис. 1.5). Виробництво вовни зменшилось на 868 т. або на 33,4 % і в 2019 році становило – 1734 т. (рис. 1.6). А виробництво м'яса навпаки зросло на 132,8 тис. т. або на 5,6 % і в 2019 році становило – 2492,2

Основною проблемою галузі є зменшення її комерційної привабливості, що зумовлює спад виробництва продукції і поголів'я сільськогосподарських тварин у господарствах усіх форм власності. До негативних чинників слід віднести: - невідповідність закупівельних цін на продукцію тваринництва і ресурси для її виробництва, що ускладнює рентабельне ведення галузі та робить бізнес інвестиційно привабливим; - низьку платоспроможність населення; - стійку тенденцію до збільшення експорту зернових, швидка окупність вкладених коштів та високий прибуток у рослинництві призводить

до скорочення земель кормового клину; - морально застарілі технологічні і технічні умови ведення виробництва, що зумовлює високу енергоємність виробництва та високий рівень собівартості виробленої продукції; - відсутність ефективного механізму державної підтримки сільськогосподарських виробників і регулювання цін на продовольство; - недосконалий механізм державного регулювання імпорту продукції тваринництва, яка реалізується за значно нижчими цінами, що ставить вітчизняного товаровиробника у нерівні умови і спричиняє загрозу подальшого згортання виробництва; - недосконалість нормативно-правової бази з організації ефективно діючої інфраструктури аграрного ринку, наявність численних посередницьких структур між сільськогосподарськими виробниками і кінцевими споживачами; - відсутність вигідної для товаровиробника кредитної політики, спрямованої на оновлення основних засобів виробництва; - недостатність обсягів експорту м'ясо молочної продукції через невідповідність вітчизняної системи контролю за безпечністю та якістю продукції до світових стандартів і обмеженим рівнем диверсифікації; - невідповідність потребам інноваційного розвитку системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для галузі тваринництва; • недостатнє інтегрування виробництва, переробки і реалізації продукції тваринництва, що посилює нерівномірність одержання прибутків;

- ведення більшості галузей тваринництва переважно у діапазоні натурального виробництва в особистих селянських господарствах, що унеможливорює застосування сучасних технологій виробництва; - слабкий рівень інтеграційних процесів із сусідніми країнами, що уповільнює використання ефективних систем організації та побудови ефективної агрологістики

Головною метою розвитку галузі тваринництва повинно стати її перетворення в інвестиційно привабливий сегмент агропромислового виробництва, який забезпечує продовольчу безпеку держави. Основний напрям стабілізації і розвитку галузі – це розвиток крупних інвестиційно привабливих виробників. Саме вони можуть забезпечити застосування сучасних технологій для досягнення високої продуктивності тварин і рентабельності виробництва та створення, наприклад, «молочних» і «м'ясних» поясів у регіонах України із залученням господарств населення